

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ด้านคือ

1. การจัดการเรียนการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา
2. เพลงพื้นบ้านอีสาน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดการเรียนการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา

การเรียนดนตรีและนาฏศิลป์ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มีเป้าหมายที่จะนำดนตรีและนาฏศิลป์มาช่วยในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีแก่ผู้เรียน และสร้างความรู้ความเข้าใจในการดนตรีและนาฏศิลป์ เพื่อส่งเสริมรสนิยมและความรู้สึกอันดี โดยตั้งจุดมุ่งหมายไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. ให้รู้จักคุณค่าของประสบการณ์ทางดนตรีและนาฏศิลป์ คุณค่าของดนตรีและนาฏศิลป์นั้นย่อมเกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ ทั้งทางด้านความคิด ความรู้สึก และก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข สร้างสรรค์ความละเอียดอ่อนในด้านจิตใจแก่ผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านดนตรีและนาฏศิลป์เป็นอย่างดี

2. ให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับดนตรีและนาฏศิลป์ แนวโน้มของหลักสูตร ต้องการที่จะให้ประชากรได้มีพื้นฐานความรู้พอสมควร เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เพื่อแสดงความเป็นบุคคลในชาติที่สมบูรณ์ ฉะนั้นจึงกำหนดให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานไว้บาง

3. ให้มีโอกาสพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ตามความถนัดและความสนใจของตน จากจุดมุ่งหมายข้อนี้ จะเห็นว่า หลักสูตรต้องการให้ประชากรได้มีมนุษยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยอาศัยดนตรีและนาฏศิลป์เป็นเครื่องช่วย และในเวลาเดียวกันก็ส่งเสริมความถนัดและความสนใจ เฉพาะบุคคลให้ได้แสดงออกตามความสามารถของแต่ละบุคคล

4. ให้แสดงออกตามความคิดเห็นและจินตนาการของตน นอกจากจะให้ได้ แสดงความสามารถของบุคคลแล้ว ยังส่งเสริมให้ได้แสดงความคิดเห็นและจินตนาการ ออกมาในด้านการแสดง เพื่อส่งเสริมการคิดเป็นทำเป็นของเด็กด้วย

5. ให้รู้จักดนตรีและนาฏศิลป์ของไทย และของชาติอื่น จุดมุ่งหมายข้อนี้ ส่งเสริมให้เด็กและประชากรได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดนตรีและนาฏศิลป์ของ ไทย สามารถดูและเข้าใจการแสดงอันเป็นศิลปะของชาติได้ มีโอกาสได้รับฟังและเห็น ดนตรีของชาติอื่น ๆ รอบ ๆ บ้านเมืองเรา เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่าง ประเทศอีกด้วย

6. ให้นำประสบการณ์ทางดนตรีและนาฏศิลป์ไปช่วยส่งเสริมและปรับปรุง มุขฉีกภาพของตน เมื่อใดที่งานมีความชำนาญในกิจกรรมของดนตรีและนาฏศิลป์ บ่มเกิด ความมั่นใจ

(กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2522 : 84-85)

นอกจากนี้ Robert Evans Nye and Vernice Trousdale Nye ได้เสนอจุดประสงค์ของการสอนดนตรีในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ว่า

1. เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีจิตใจอ่อนโยนประณีต
2. เพื่อส่งเสริมค่านิยมธรรมจรรยา ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม
3. เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดนิสัยอันดีงาม
4. เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
5. เพื่อส่งเสริมให้เด็กกล้าแสดงออกในทางที่ดีงาม
6. เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้งในเสียงดนตรี
7. เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้พื้นฐานของตัวโน้ตเพื่อค้นคว้าหาความรู้

เพิ่มมากขึ้น

(Robert Evans Nye and Vernice Trousdale Nye 1975:3)

ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 วิชาดนตรีและนาฏศิลป์ ใ้แบ่ง เนื้อหากิจกรรมไว้ 4 หัวข้อใหญ่ คือ กิจกรรมเน้นจังหวะ กิจกรรมเน้นการร้องเพลง กิจกรรมเน้นการฟัง และกิจกรรมนาฏศิลป์

1. กิจกรรมเน้นจังหวะ หมายถึงกิจกรรมซึ่งจะยึดจังหวะเป็นหลักในการเรียน จำเป็นต้องปูพื้นฐานในค่านจังหวะเบื้องต้นแก่ผู้เรียนในระดับ ป.1 - ป.2 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดและความเข้าใจว่าจังหวะเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการดนตรีและการร้องรำ และเมื่อได้มีประสบการณ์แล้ว ก็ใช้เป็นแนวทางการเคลื่อนไหวในกิจกรรมอื่น ๆ ได้อย่างถูกต้อง แต่อย่างไรก็ตามกิจกรรมจังหวะของดนตรีและนาฏศิลป์ย่อมแตกต่างจากกิจกรรมเข้าจังหวะของพลศึกษา ตรงที่ดนตรีและนาฏศิลป์ต้องการความงามและความประณีตมากกว่ากิจกรรมของพลศึกษา

2. กิจกรรมเน้นการร้องเพลง หมายถึงกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้ม่ประสบการณ์ในการร้องเพลงที่ดี เช่น การร้องเพลงนั้น ท่านองและจังหวะต้องมีความสัมพันธ์กับการใช้เสียงให้เหมาะสม ถ้าผู้เรียนใคร่ก็จะสามารถแสดงออกได้อย่างไม่ขัดเขิน นอกจากนั้นจะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการร้องเพลงง่าย ๆ ประเภทต่าง ๆ ได้ดี เช่น เพลงไทย เพลงไทยสากล เพลงพื้นเมืองต่าง ๆ เป็นต้น

3. กิจกรรมเน้นการฟัง กิจกรรมข้อนี้เป็นการให้ประสบการณ์ที่กว้างขวางต่อผู้เรียน การได้ฟังเป็นการเรียนรู้ที่จะช่วยให้เห็นคุณค่าของดนตรี และทำให้เกิดรสนิมที่ดีซึ่งตามหลักสูตรมุ่งให้คนตรีและบทเพลงช่วยสร้างพื้นฐานของรสนิมที่ดีแก่ผู้เรียน และช่วยกล่อมเกลาอารมณ์และจินตนาการ ซึ่งประกอบด้วย นิทานไทย เพลงไทย เพลงไทยสากล เพลงพื้นเมือง และรวมถึงเพลงนานาชาติด้วย ฉะนั้นการเรียนก็เพื่อให้ได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเพลงที่ฟังให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก

4. กิจกรรมนาฏศิลป์ เป็นการส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียนให้สามารถแสดงออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ควยท่าทาง หมายถึงรวมถึงการแสดงออกตามแบบแผนของนาฏศิลป์ไทยและสากล ซึ่งจะปูพื้นฐานไปที่ละน้อยจนถึงการแสดงเป็นชุด หรือถูกเป็นเรื่องราวง่าย ๆ ได้
(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : 118)

เนื้อหาวิชาโน้ตสากลเบื้องต้นอยู่ในกลุ่มวิชาคนตรีนาฏศิลป์ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย หลักสูตรประถมศึกษา 2521 ซึ่งกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมในตัวผู้เรียนตามแนวทางอันพึงประสงค์ การสร้างเสริมลักษณะนิสัยอันพึงประสงค์มีขอบเขตครอบคลุมการพัฒนาบุคลิกภาพในค่านจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม พลศึกษาและความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันโดย

สงบสุข เป็นสำคัญ จุดประสงค์ทั่วไปของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เพื่อให้ผู้เรียน

1. มีค่านิยม เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. พัฒนาทางร่างกาย จิตใจและสังคม
3. มีโอกาสได้แสดงออกตามความถนัด ความสามารถของบุคคล
4. ได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีวัฒนธรรม ตามวิถีทางประชาธิปไตย
5. พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความปรารถนาและรสนิยมที่ดี

(ธีระ รุณเจริญ 2525 : 130)

เนื้อหาโน้ตสากลเบื้องต้นที่กำหนดให้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นั้นมี

ดังนี้

1. ระคนเสียงตัวโน้ต โค มี โหล ลา
2. การใช้สัญญาณมือประกอบระคนเสียง
3. อัคราจังหวะการเคลื่อนไหวของสิ่งแวดลอม
4. ความหมายของคำว่า เร็ว-เร็วกว่า, ช้า-ช้ามาก ฯลฯ
5. การบังคับประสาทกล้ามเนื้อให้เร็ว, ช้า, หยุด, เพิ่ม, ลด
6. ชื่ออัคราจังหวะ ♩ ♪
7. การแสดงอัคราจังหวะ ♩ ♪ ด้วยวิธีต่าง ๆ
8. ลักษณะจังหวะเน้น ลักษณะจังหวะหยุด
9. การทำจังหวะ ประกอบจังหวะ $\frac{4}{4}$ ด้วยวิธีต่าง ๆ

(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2523 : 258-268)

เนื้อหาที่กล่าวถึงนี้เป็นเนื้อหาที่กรมวิชาการกำหนดให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาต้องเรียนนอกจากนี้ ได้มีผู้เสนอความคิดเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาทางดนตรีให้กับนักเรียนในระดับประถมศึกษา เช่น วิญญู ทรัพย์ประภา ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาวิชาดนตรีในระดับประถมศึกษาไว้ดังนี้

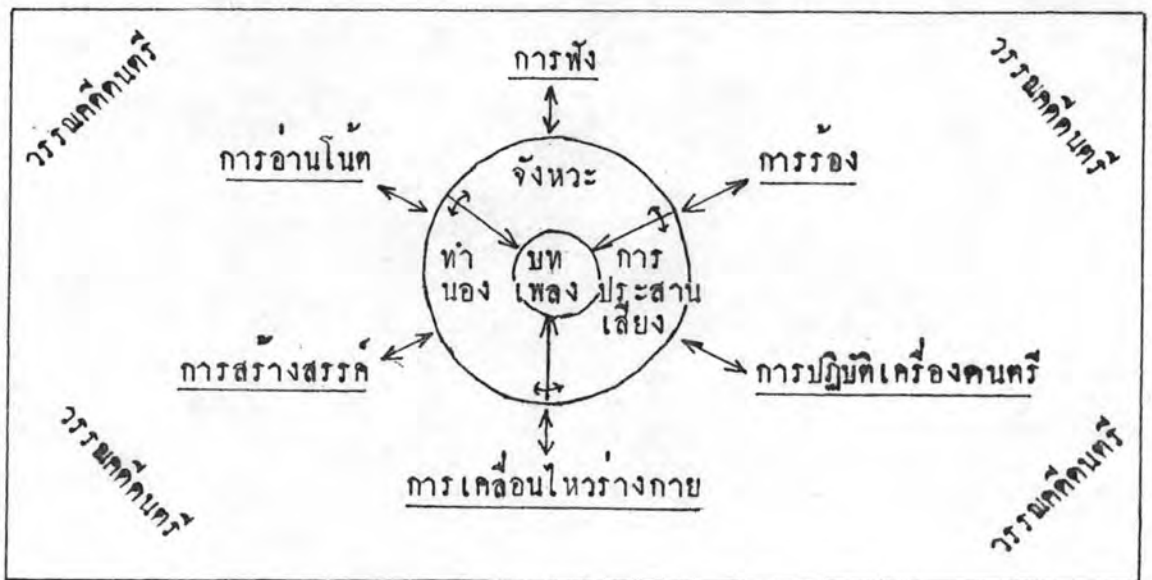
1. เนื้อหาค้นความรู้ความเข้าใจไต่แกโครงสร้างของคนตรี อันประกอบด้วย จังหวะ ทำนอง การประสานเสียง ฉันทลักษณ์ของเพลง การแสดงอารมณ์ของเพลง แบบแผนของเพลง

2. เนื้อหาค้นทักษะ ไต่แก ทักษะทางดนตรีอันประกอบด้วย การฟัง การร้อง

การปฏิบัติเครื่องดนตรี และการอ่านโน้ต

3. เนื้อหาค้นเจตคติ ได้แก่ วรรณคดีดนตรี อันประกอบด้วยความเป็นมาของดนตรี ประวัติเครื่องดนตรี ประวัตินักดนตรี คีตกวี และเพลงประเภทต่าง ๆ

เนื้อหาวิชาดนตรีตามที่กล่าวมานี้ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด และมีส่วนส่งเสริมซึ่งกันและกันในกระบวนการเรียนการสอน กล่าวคือการสอนเนื้อหาค้นคว้าความรู้ความเข้าใจจำเป็นต้องอาศัยทักษะทางดนตรีและวรรณคดีดนตรีเป็นเครื่องมือ การสอนเนื้อหาค้นคว้าทักษะก็จำเป็นต้องให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องโครงสร้างของดนตรีอย่างเพียงพอ ทั้งยังต้องมีความซาบซึ้งในดนตรีและเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับดนตรี นั่นคือผู้เรียนจะต้องเรียนวรรณคดีดนตรีด้วย และในทำนองเดียวกันการที่จะมีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับดนตรีก็จะต้องมีความรู้ความเข้าใจโครงสร้างของดนตรีและมีทักษะทางดนตรีเป็นพื้นฐาน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนจึงควรกำหนดเนื้อหาวิชาให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้ง 3 ด้าน เพื่อให้วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะกระทำได้โดยการนำเนื้อหาค้นคว้าความรู้ความเข้าใจเป็นแกนกลางแล้วนำเอาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางดนตรีและวรรณคดีดนตรีมาใช้เป็นเครื่องมือหรือสื่อที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติไปพร้อม ๆ กัน (วิญญู ทรัพย์ะประภา 2526 : หน้า ข ค) ซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นโดยแผนภาพรูปแบบการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ดนตรีดังนี้

(วิญญู ทรัพย์ะประภา 2527 : 32)

นอกจากนี้แล้ว วิทยุ ทรัพย์สินประภา ยังได้เสนอแนะเนื้อหาวิชาดนตรีที่จำเป็น และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอนวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ในชั้นประถมศึกษาว่าควรเป็นดังนี้

1. โครงสร้างของดนตรี

จังหวะ

ทำนอง

การประสานเสียง

2. ทักษะทางดนตรี

การฟัง

การร้อง

การปฏิบัติเครื่องดนตรี

การเคลื่อนไหวร่างกายตามเสียงเพลง (กิจกรรมนาฏศิลป์)

การสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรี

การอ่านโน้ต

3. วรรณคดีดนตรี

ประวัติความเป็นมาของดนตรี

ประวัติเครื่องดนตรี

ประวัตินักดนตรีและคีตกวี

เพลงประเภทต่าง ๆ (วิทยุ ทรัพย์สินประภา 2526 : หน้า ค)

และได้เสนอลำดับชั้นของเนื้อหาวิชาดนตรีไว้ดังนี้

1. จังหวะ

การสังเกตจังหวะตามธรรมชาติ

การทนมือ เคาะจังหวะ ตามธรรมชาติ

การใช้เส้นแสดงอัตราความสั้นยาวของเสียงต่าง ๆ

การทนมือและการ เคาะจังหวะ ประกอบเสียงเพลงที่ได้ยินและประกอบ

การร้องเพลง

การใช้วัยวะต่าง ๆ ของร่างกายทำจังหวะให้เข้ากับจังหวะและเสียง

เพลงที่ได้ยิน

การเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน เช่น เดิน วิ่ง กระโดด ฯลฯ ให้เข้ากับ
จังหวะและเสียงเพลงที่ได้ยิน

การทนมือ เคาะจังหวะ ไขว้ขั้วต่าง ๆ ของร่างกายทำจังหวะ
การเคลื่อนไหวร่างกายขั้นพื้นฐาน ตามรูปแบบของจังหวะ
(Rhythmic Pattern)ต่าง ๆ

ฝึกการใช้ท่าทำเบื้องต้นตามแบบนาฏศิลป์ประกอบจังหวะของบทเพลง
หรือตามรูปแบบของจังหวะ
การอ่านและเขียนโน้ต

2. ทำนอง

การออกเสียงเลียนเสียงธรรมชาติ

การใช้เส้นชั้นบันได และสัญญาณมือแทนระดับเสียงสูงต่ำ

การออกเสียงตามเสียงดนตรีสากล

ลักษณะการเคลื่อนที่ของแนวทำนอง และการใช้เส้นแสดงการเคลื่อนที่
ของแนวทำนอง

การออกเสียงตามโน้ตแบบ โด เร มี ที่กำหนดให้

การร้องเพลงตามทำนองเพลงที่ได้ยิน

การเขียนและการอ่านโน้ต

การร้องเพลงที่มีทำนองง่าย ๆ จากการอ่านโน้ต

การทำทำนองเพลงโดยใช้เครื่องดนตรีเป็นเครื่องมือ

การปฏิบัติเครื่องดนตรีอย่างง่าย ๆ จากการอ่านโน้ต

การร้องเพลงโดยแสดงท่าทางประกอบ

การเคลื่อนไหวตามแบบนาฏศิลป์อย่างง่ายประกอบบทเพลงที่ได้ยิน

การบรรยายความรู้สึกจากการฟังเพลง โดยแสดงออกทางกายและ
การวาทภาพ

การฟังนิทานเพลง

เครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ

การฟังและการร้องเพลงแบบต่าง ๆ

ประวัตินักดนตรี

การประพันธ์เพลงอย่างง่าย ๆ

กิจกรรมนาฏศิลป์

3. การประสานเสียง

การร่วมบรรเลงหมู่

การฟังคอร์คชนิดต่าง ๆ

การทอมือและการเคาะจังหวะตามโน้ตสองแถว

การร้องเพลงวงและเพลงประสานเสียงอย่างง่าย ๆ

การแยกความแตกต่างของคอร์คชนิดต่าง ๆ โดยการท่าทาง

การฟังเพลงที่บรรเลงด้วยดนตรีชนิดต่าง ๆ

Accomponiment (กลองเสียง) ประกอบบทเพลงประเภทต่าง ๆ

(วิญญู ทรัพย์ะประภา 2526 : หน้า ง จ)

จากความมุ่งหมาย จุดประสงค์และเนื้อหาของการจัดการเรียนการสอนดนตรี
ในระดับประถมศึกษาที่ได้เสนอมานี้ เราจะเห็นว่า ความมุ่งหวังของการจัดการเรียน
การสอนดนตรีในระดับศึกษานั้น มิได้มุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางค่านดนตรี
เพียงด้านเดียวเท่านั้น และมีได้มุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนเป็นศิลปิน แต่ก็มีได้ชี้ชัดขวางผู้เรียนที่
สามารถพัฒนาศักยภาพของตนให้สูงสุดเต็มความสามารถ วัตถุประสงค์ที่คู่จะเป็นหลักในการ
จัดการเรียนการสอนดนตรีในระดับนี้ก็คือการให้ผู้เรียนมีการดำรงชีวิตที่สงวนสุข เป็นผลต่อ
สภาพภาคหน้าของนักเรียนที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า มีความหมาย รู้จักตนเอง
และผู้อื่น ส่วนในทางค่านเนื้อหานั้นเป็นวิชาการที่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาของผู้เรียน
แต่คู่จะเป็นเนื้อหาที่ใหม่ต่อครูผู้สอนซึ่งมิได้เรียนทางดนตรีมาโดยเฉพาะ อันอาจจะก่อให้เกิด
เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นจริง แต่อย่างไรก็ดี เนื้อหาวิชาเหล่านี้ก็ไม่อยู่
นอกเหนือวิสัยของครูผู้เป็นครูที่จะศึกษาหาความรู้ ผักผ่อนปฏิบัติให้เกิดความรู้ความเชี่ยวชาญ
ได้

ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนดนตรีในระดับศึกษานั้น ได้มีผู้ศึกษา
ค้นคว้า และเสนอแนะแนวทางการสอน เทคนิคการสอน วิธีการจัดการเรียนการสอนไว้
มากกว่ากันด้วยกัน ดังจะได้เสนอเป็นลำดับต่อไปนี้

ทิศนา แชมมณี ได้เสนอแนวทางในการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ไว้ดังนี้

1. ครูควรเน้นหนักในแง่ความเข้าใจศิลปการดนตรีนาฏศิลป์อันเป็นวัฒนธรรมของชาติสืบต่อไป มิได้มุ่งให้เป็นถึงขั้นศิลปิน
 2. ในการสอน ครูควรเน้นให้นักเรียนได้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันให้มากที่สุด
 3. ถ้าเป็นไปได้ครูควรจัดชุมนุมดนตรีและนาฏศิลป์ขึ้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างจริงจัง
 4. ครูควรปลูกฝังคุณสมบัติต่าง ๆ ให้นักเรียนด้วย เช่น การยอมรับความสามารถของผู้อื่น การแสดงออก การปรับปรุงอารมณ์และบุคลิกภาพของตน เป็นต้น
- (ทิศนา แชมมณี 2526 : 113 - 114)

วิรัช รุขสูงเนิน เสนอแนวทางในการสอนดนตรีไว้ดังนี้ การสอนดนตรีเพื่อให้ถึงจุดประสงค์ของการดนตรีนั้น ครูจะต้องเน้นการเรียนการสอน 3 ทางคือ

- ก. Cognitive Domain หมายถึง เนื้อหาในวิชาดนตรี ครูจะต้องเน้นเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรี (Musical Theory)
- ข. Psychomotor Domain หมายถึง ทักษะและความสามารถในการตีทั้งการร้องเพลง การฟังเพลง และการเล่นดนตรีจะเกิดขึ้นต่อเมื่อครูให้เด็กฝึกฝนมาก ๆ
- ค. Affective Domain หมายถึง ทศนคติและความซาบซึ้งต่อดนตรี เป็นหน้าที่สำคัญของครูที่จะต้องให้เด็กเห็นความสำคัญของดนตรี เห็นคุณค่าดนตรีต่อชีวิตเด็กได้

จากสามประการที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ครูจะต้องรับผิดชอบในการเรียนการสอนดนตรี และช่วยเหลือเด็กให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง และเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว (วิรัช รุขสูงเนิน 2520 : 6-7)

คุณหญิง บริพัตร ๗ อยุธา เสนอแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ ความสามารถที่จะให้เด็กเรียนรู้และมีทักษะมากขึ้นเพียงใด โดยทั่วไปขึ้นอยู่กับความสำคัญดังต่อไปนี้

- ก. เจตคติของครูซึ่งไม่มุ่งมั่นสอนให้เด็กทุกคนสามารถเท่าเทียมกันหมด หรือเก่งได้เท่าครู

- ข. วิธีสอนอันคำนึงถึงวัยและความสามารถของแต่ละคน
 - ค. วิธีสอนซึ่งมีขั้นตอนชัดเจน
 - ง. วิธีสอนซึ่งอาศัยความรู้ ความเข้าใจเป็นรากฐาน
 - จ. วิธีสอนแนวใหม่ซึ่งมุ่งการปฏิบัติพื้นฐานเป็นหลัก
- วิธีการสอนตามแนวใหม่ที่สำคัญ คือ
1. วิธีพื้นฐานโดยอาศัยความเข้าใจ
 2. วิธีสอนซึ่งช่วยและฝึกฝนใหม่ความคิดสร้างสรรค์
 3. วิธีการสอนผสมผสานเนื้อหาทุกด้านของคนตรีนาฏศิลป์
 4. วิธีการสอนให้เชื่อมโยงกับวิชาอื่น

(คุษฎิ บริพัตร ณ ออยุธยา 2520 : 154-161)

แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคนตรีนาฏศิลป์ เสนอแนะโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีใจความว่า

หลักสูตรประถมศึกษา 2521 ต้องการให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออกและมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้มาก และในเวลาเดียวกันก็สร้างเสริมความรู้และทักษะพื้นฐานทางคนตรีและนาฏศิลป์ จึงควรสอนด้วยการสาธิตและปฏิบัติจริงให้มาก

1. การสาธิต ใช้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องหลักเกณฑ์หรือแบบแผน เช่น
 - 1.1 การทำจังหวะที่กำหนดคีย์
 - 1.2 การใช้เสียงร้องเพลงที่ถูกค้อง
 - 1.3 การท่าทางตามแบบนาฏศิลป์
 - 1.4 การใช้อุปกรณ์เครื่องเคาะจังหวะต่าง ๆ

การสาธิตอาจใช้วิธีการดังนี้คือ

1. ครูสาธิตซ้ำ ๆ ทีละวรรคละตอน หรือทีละท่อน
 2. สาธิตที่ใกล้ตัวและง่าย ๆ
 3. พยายามสาธิตของยากให้ดูเป็นของง่าย เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก
2. การปฏิบัติจริง คนตรีและนาฏศิลป์เป็นแขนงหนึ่งของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งเน้นเกี่ยวกับกิจกรรม ฉะนั้นจึงต้องปฏิบัติจริงให้มาก จึงจะเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ

กับเด็กได้ การฝึกปฏิบัติจริงนั้นเพื่อให้เกิด

1. การฝึกร้องเพลงและการเคลื่อนไหวที่ถูกต้อง
2. การฝึกจังหวะต่าง ๆ
3. การฝึกมารยาทการฟังต่าง ๆ
4. การฝึกเกี่ยวกับนาฏศิลป์

3. การทำงานเป็นกลุ่ม ส่วนใหญ่จะเป็นการฝึกปฏิบัติ แต่เน้นการปฏิบัติเป็นกลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มย่อย หรือการสัมพันธ์กันของกลุ่มย่อย เช่น

1. กลุ่มทำจังหวะ
2. กลุ่มร้องเพลง
3. กลุ่มท่าทางประกอบ

ในการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ ครูมีความสำคัญมาก เพราะครูจะต้องเป็นผู้ช่วยผู้ให้นักเรียนกล้าแสดงออกหรือสร้างจินตนาการให้แก่เด็ก ฉะนั้นครูจึงควรมีบุคลิกที่กระฉับกระเฉง มีอารมณ์รื่นเริงสนุกสนานและกล้าแสดงออก และเป็นผู้นำในการเรียนของเด็ก มิใช่ผู้สอนแต่เพียงอย่างเดียว (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2522 : 88-89 และ 96-97)

กรมวิชาการ ได้เสนอแนวทางการสอนดนตรีนาฏศิลป์ไว้ดังนี้คือ

1. การสอนดนตรีและนาฏศิลป์ในส่วนที่สอดคล้องกัน อยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ควรคำนึงถึงจุดประสงค์ของดนตรีและนาฏศิลป์ด้วย
2. เพื่อให้การสอนดนตรีและนาฏศิลป์ได้ผลดียิ่งขึ้น ครูต้องไขเอกลัทธิหลักสูตรและวัสดุอุปกรณ์มาประกอบ โดยเฉพาะครูที่ขาดทักษะทางดนตรียิ่งจำเป็นมากที่สุด
3. ในการสอนครั้งหนึ่ง ๆ ควรจะประกอบด้วยกิจกรรมทั้ง 4 หัวข้อ ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตร โดยสอนให้สัมพันธ์กัน ถึงแม้แผนการสอนจะแยกไว้เป็นหน่วย ๆ เช่น หน่วยกิจกรรมเน้นจังหวะ หรือหน่วยกิจกรรมการร้องเพลง แต่ในการสอนจะสอนเพียงกิจกรรมเดียวไม่ได้ กล่าวคือ ถ้าจะสอนหน่วยกิจกรรมเน้นจังหวะ ก็ต้องสอนการร้องเพลง การท่าทางประกอบ จะสอนหน่วยกิจกรรมนาฏศิลป์ก็ต้องมีการทำจังหวะ และการร้องเพลงมาประกอบด้วย เป็นต้น แต่จะเน้นกิจกรรมข้อใดมากน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับหน่วยกิจกรรมของแผนการสอนนั้น ๆ จะกำหนดให้เห็นในจุดประสงค์

4. การสอนแบบสาธิตในบางกิจกรรมครูจะเป็นผู้สาธิต แต่ในบางกิจกรรมอาจนำความคิดของผู้เรียนมาประกอบเป็นตัวอย่างก็ได้ หรืออาจจะหาสื่อการเรียนอย่างอื่นมาประกอบการสอน เช่น รูปภาพ วิทยากร เทปเพลง ให้ผู้เรียนแสดงตาม หรือตัวผู้เรียนเองก็อาจเป็นผู้สาธิตเองก็ได้

5. ขั้นตอนในการสอนดนตรี จำเป็นจะต้องมีลำดับขั้น เพื่อจะสะดวกในการฝึกปฏิบัติ

(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : 117)

สำหรับวิธีการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ กรมวิชาการ ได้สรุปวิธีสอน เสนอเป็นแนวทางไว้ดังนี้

1. สอนตามลำดับขั้น เช่น
 - 1.1 สนทนาเพื่อสร้างความเข้าใจในกิจกรรมที่จะเรียน
 - 1.2 ใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น
 - 1.3 ให้แสดงโดยเสรี
 - 1.4 ฝึกจังหวะของเพลงที่จะปฏิบัติ
 - 1.5 สาธิตกิจกรรมที่ถูกต้อง โดยครูนำทีละตอน ทีละวรรค ให้นักเรียนฝึกตาม
 - 1.6 ปฏิบัติตามเป็นวรรคเป็นตอน จนตลอดกิจกรรม
 - 1.7 ปฏิบัติผลัด เปลี่ยนกันเป็นกลุ่ม
 - 1.8 ทบทวน
2. คองโซกิจกรรมสัมพันธ์ โดยเน้นกิจกรรมที่ต้องการเน้น
3. ให้ผู้เรียนได้ใช้สื่อการเรียน เช่น เครื่องเคาะจังหวะทุกคน
4. ให้ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกิจกรรมทุกคน
5. ให้แสดงความถนัดของผู้เรียน
6. ควรฝึกมารยาทของผู้แสดง ผู้ชม ผู้ฟัง

(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : 123)

อรวรรณ บรรจงศิลป์ ได้เสนอแนะแนวการจัดกิจกรรมดนตรีสำหรับเด็กประถมไว้ โดยกล่าวถึงกิจกรรมดนตรีที่ควรจัดในระดับนี้ และเสนอแนะวิธีการสอนไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการฟังเพลง ในการจัดกิจกรรมการฟังเพลงนี้ สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ลีลา ความรู้สึกในบทเพลง นักเรียนควรจะได้ฟังเพลงหนึ่ง ๆ หลาย ๆ ครั้งติดต่อกัน เพื่อต้องการให้เด็กเกิดความเข้าใจคุ้นเคย และมีพัฒนาการในด้านกรฟังเพลง ในการสอนกิจกรรมการฟังเพลงนี้ ขอเสนอแนะในการสอนคือ

1. ชี้แจงสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการให้เด็กฟังก่อนที่จะให้เด็กได้ฟังเพลง
2. ถ้าเป็นเพลงยาว ๆ อาจให้เด็กฟังเพียงบางท่อน
3. อภิปรายกัน หลังจากเด็กได้ฟังเพลงแล้ว ว่าเด็กได้ฟังสิ่งต่าง ๆ ที่บอกไว้แล้ว ไດอะไรบ้าง เป็นอย่างไรบ้าง
4. ให้เด็กฟังเพลงอีกครั้งหนึ่ง
5. ชี้แจงสิ่งต่าง ๆ นอกเหนือจากที่ชี้แจงไปแล้วเพิ่มเติมตามความต้องการ
6. จบลงด้วยการฟังเพลงทั้งหมดโดยตลอด ซึ่งจะต้อเป็นวันต่อ ๆ มา เพราะเพลงหนึ่งอาจใช้เวลาสอนต่างกันตามเนื้อหาและความยาวของเพลง

เพลงที่ควรจัดให้เด็กฟัง ควรรวบรวมเพลงหลายประเภทได้แก่

1. เพลงเด็ก
2. เพลงมาตรฐาน
3. เพลงพื้นเมือง

2. การจัดกิจกรรมค่านการร้องเพลง การสอนร้องเพลงจะต้องพยายามให้เด็กเกิดความสุขสนาน เข้าใจในเนื้อหาของเพลง แต่ในขณะที่เดียวกันต้องไม่พยายามให้เด็กร้องเพลงผิดเสียง ควรให้เด็กเห็นความสำคัญของอารมณ์ และความรู้สึกของเพลงไปด้วย ซึ่งจะทำให้เด็กพอใจกับเพลงมากขึ้น ขอเสนอแนะในการสอนการร้องเพลง

1. ให้เด็กฟังเพลงก่อน โดยแนะนำให้ฟังอย่างตั้งใจ ครูควรแนะนำให้เด็กเข้าใจถึงอารมณ์ ความรู้สึกและความหมายของเพลง
2. ชี้แจงวิธีการร้อง หังค่านคำร้อง ท่อนอง หรือวรรคตอน
3. อภิปรายโครงสร้างของเพลงทั้งหมด

4. ให้เด็กร้องเพลงตั้งแต่ต้นจนจบ ถ้าเพลงยาวก็ร้องเพียงท่อนเดียว ถ้าเด็กร้องผิดครูไม่ควรบอกในขณะที่กำลังร้อง เพราะจะเป็นการชะงักไม่ให้เด็กกล้าแสดงออก ถ้าจะแก้ไขสิ่งใดควรรอไว้ก่อน
5. ถามถึงปัญหาในการร้องเพลงที่เกิดขึ้นกับตนเอง
6. ช่วยแก้ไขเด็กโดยใช้วิธีการข้อ 1 - 4 ใหม่
7. ให้เด็กร้องอีกครั้งเพื่อเป็นการประเมินผล หลังจากการมีการแก้ไขสิ่งต่าง ๆ แล้ว และพยายามให้เด็กร้องเพลง โดยใช้อารมณ์ความรู้สึกไปช่วย

8. นำกิจกรรมต่าง ๆ เข้ามาร่วมเล่นในเพลงนั้น

การเลือกเพลงในการสอนขับร้อง ควรพิจารณาจากประสบการณ์ทางดนตรีของเด็ก พร้อมทั้งคำนึงถึงช่วงเสียง (range) ของเพลง ความยาก-ง่าย ความยาวของเพลงว่าเหมาะสมกับระดับเด็กหรือไม่

3. การจัดกิจกรรมการเล่นเครื่องดนตรีและเครื่องประกอบจังหวะ

สิ่งสำคัญในการเรียนดนตรีสำหรับชั้นประถมต้น คือการใช้เครื่องดนตรีต่าง ๆ ขบวนการสอนดนตรีเพื่อจะให้เด็กเกิดมโนทัศน์บางอย่างจะง่าย ก็พยายามให้เด็กมีประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม โดยอาจจัดให้เด็กเล่นเครื่องดนตรีต่าง ๆ เพราะจะช่วยให้เด็กเข้าใจดีขึ้นเกี่ยวกับทำนอง จังหวะ ลีลาต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะในการสอน

1. ควรให้เด็กเล่นเครื่องประกอบจังหวะเพียง 2-3 ชิ้น ในแต่ละครั้ง เพื่อป้องกันการสับสนในการฟังเสียงที่เกิดขึ้น
2. เครื่องประกอบจังหวะชนิดที่ไม่มีระดับเสียงสูงต่ำ ควรใช้วางรากฐานเกี่ยวกับจังหวะของเพลงต่าง ๆ
3. ครูจะต้องแนะนำให้เด็กรู้จักเครื่องดนตรี และเครื่องจังหวะให้เหมาะสมกับเพลง
4. แนะนำให้เด็กรู้จักใช้เครื่องดนตรีประกอบนิทานให้เหมาะสม
5. ใช้เครื่องดนตรีแสดงเป็นเรื่อง โดยมีรูปแบบของจังหวะเฉพาะในแต่ละอย่าง เช่น คน พายุ เสียงเคียวในป่า เป็นต้น

4. การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวร่างกาย

การให้เด็กได้มีการเคลื่อนไหวร่างกายให้เหมาะสมกับเพลงจะช่วยให้เด็กเข้าใจในบทเพลงนั้น ๆ คีชี้น และเด็กจะรู้สึกว่าการเรียนดนตรีไม่ใช่ของที่น่าเบื่อหรือยากเลย การสังเกตพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก จะทำให้ครูทราบว่าเด็กมีพัฒนาการในด้านดนตรีมากน้อยเพียงไร บางครั้งกิจกรรมด้านการเคลื่อนไหวร่างกายอาจเป็นจุดสำคัญของการเรียน แต่บางครั้งอาจเป็นเพียงกิจกรรมประกอบเท่านั้น ถ้าจุดมุ่งหมายของการเรียนเน้นด้านการฟัง อย่างไรก็ตาม ครูต้องระลึกอยู่เสมอว่า การให้เด็กมีกิจกรรมด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย เรามิได้เน้นในเรื่องของการออกกำลังกายอย่างเดียว แต่เป็นการควบปฏิบัติรายการตอบสนองของเด็กจากการได้ยินเสียงดนตรีด้วย

กิจกรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวร่างกายมีหลายแบบ ไม่มีแบบใดคิหรือไม้คิขึ้นอยู่กับว่าควรใช้กิจกรรมลักษณะใด เมื่อไรเท่านั้น

ข้อเสนอแนะในการสอน

1. ให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระ เมื่อได้ฟังบทเพลงและเริ่มให้พื้นฐานการเคลื่อนไหวที่มีรูปแบบแน่นอนภายหลัง
2. อธิบายการเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ ว่าลักษณะใดเข้ากับเพลงนั้น ๆ ตรงไหน อย่างไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เด็กที่มีประสบการณ์มานานพอจะทำคิคิ และถูกจังหวะมากกว่าเด็กเล็ก ๆ ที่มีประสบการณ์น้อย
3. ให้เด็กเคลื่อนไหวอีกครั้งหนึ่ง อาจให้เคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ จากที่ได้ทำในครั้งแรก แต่จะต้องให้เข้ากับจังหวะของเพลงเสมอ
4. ควรมีการสอนย้ำหลาย ๆ ครั้ง
5. แนะนำให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกาย โดยสนองตอบส่วนต่าง ๆ ของเพลง เช่น จังหวะ ทำนอง วรรคตอน เสียงประสาน เป็นต้น

กิจกรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวร่างกาย

1. การเคลื่อนไหวร่างกายประกอบบทเพลง อาจใช้นิวแสดงท่าประกอบหรือการเล่นละคร ครูจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า ให้เด็กแสดงท่าทางประกอบเพลงโดยไม่เน้นการแสดงมากเกินไป

2. แนะนำให้เด็กใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายแสดงท่าทางอย่างอิสระเสรี โดยพยายามช่วยให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายให้เข้ากับดนตรีมากที่สุด

3. การเคลื่อนไหวร่างกายควรใช้ท่าทางหรือกริยาที่ง่าย ๆ อย่าให้แสดงสิ่งที่ยากเกินไป จะทำให้เด็กสนใจกับเพลงน้อยลง เช่น เด็กเล็ก ๆ ควรเคลื่อนไหวในรูปแบบการเดิน วิ่ง กระโดด เป็นต้น

4. พยายามคิดหาการแสดงท่าทางที่ง่าย ๆ แตกต่าง ๆ กัน เช่น การเดิน ก็ให้เดินก้าวหน้า ถอยหลัง เดินข้าง ๆ หรือก้าวยาว ก้าวสั้น ไข้ปลายเท้าหรือส้นเท้าเดิน เป็นต้น

5. ท่าทางต่าง ๆ ที่แสดงออกพยายามให้เข้ากับจังหวะของเพลงมากที่สุด เช่น ก้าวยาวบ้าง สั้นบ้าง สลับกันไป หรือไข้ปลายเท้าบ้าง ส้นเท้าบ้าง

6. นำการเต้นหรือรำของแบบพื้นเมืองมาใช้ประกอบ

7. ให้เด็กคิดค้นแปลงท่าเต้น, รำพื้นเมืองให้เป็นจังหวะใหม่ ๆ ขึ้นมา

5. การจัดกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว และนำมา รวบรวมเป็นสิ่งใหม่ออกมา ทางด้านดนตรี หมายถึง จากการที่เด็กได้ร้องเพลง ได้ ฟังเพลง ได้เคลื่อนไหวร่างกาย ประกอบเพลง แล้วเด็กอาจคิดสิ่งใหม่ขึ้นมา ก็ถือว่าเด็ก เกิดความคิดสร้างสรรค์ หรือการที่ครูให้เด็กมีโอกาสเลือกใช้เครื่องดนตรี หรือลองหัด แยกแยะทำนองออกมาใหม่ ก็ถือว่าเด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์แล้ว เป็นหน้าที่ครูที่จะต้อง พยายามจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กมีโอกาสคิดสร้างสรรค์ แต่อย่าไปกำหนดแน่นอนว่า วันนี้เด็กจะต้องเกิดความคิดสร้างสรรค์ จะไม่เกิดประโยชน์เพราะความคิดสร้างสรรค์ เป็นเรื่องของแต่ละตัวบุคคล อาจมีบ้างที่จะให้เด็กทำงานกลุ่มเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้

เด็กเล็ก ๆ ส่วนใหญ่จะคิดสร้างเพลงได้ในขณะที่ร้องเล่น ครูควรช่วย ส่งเสริมให้เด็กลองคิดสร้างเองบ่อย ๆ ซึ่งเริ่มแรกเพลงที่เด็กคิดอาจง่ายและซ้ำซาก แต่ค่อย ๆ ไปก็จะพัฒนาดีขึ้นได้

ข้อเสนอแนะในการช่วยให้เด็กคิดสร้างสรรค์ด้านการแต่งเพลง

1. เลือกบทกวีที่เด็กรู้จัก นำมาแต่งทำนองขึ้นหรือให้เด็ก ๆ ในชั้นสร้างเนื้อเพลงขึ้นมาเอง
2. อ่านเนื้อเพลง พร้อมทั้งอธิบายความหมายของเพลงว่าแสดงออกถึงความรู้สึกอย่างไร
3. อธิบายถึงแนวการแต่งเพลงที่จะให้ได้ความรู้สึกต่าง ๆ ซึ่งขึ้นกับวุฒิภาวะของทางดนตรีของเด็กด้วย ตัวอย่างคำถามที่อาจใช้ถามเด็ก เช่น
 - ทำนองเพลงควรดำเนินไปเรื่อย ๆ หรือกระโดด
 - มีเนื้อเพลงท่อนไหนที่ทำนองควรดำเนินเสียงสูง ต่ำ เช่น สูงขึ้นไปในท่อนฟ้า กระโดดไปตามทาง
4. ตรงไหนคือจุดสำคัญเด่นของเนื้อเพลง
5. ความรู้สึกทั่ว ๆ ไป เช่น หมายถึง ความสุข ความเศร้า ความตื่นเต้นหรือขบขัน
6. ควรใช้จังหวะแบบใดที่จะช่วยเสริมความรู้สึกของเพลง
7. อ่านเนื้อเพลงซ้ำหลาย ๆ ครั้ง เพื่อสร้างจังหวะที่เหมาะสมกับเพลง
8. กำหนดบันไดเสียง และเสียงเริ่มต้น ระยะเวลาเริ่มต้นแต่งเพลงครูควรกำหนดบันไดเสียง และเสียง เช่นการเริ่มต้นให้ แต่เมื่อเด็กมีประสบการณ์มากขึ้น ให้เด็กอธิบายกันเองว่าจะใช้บันไดเสียงใด และโน้ตใดเป็นตัวเริ่มต้น
9. ลองให้เด็กร้องเพลงที่แต่งได้ 1 วรรคก่อน
10. อธิบายถึงวรรคแรกของเพลงที่แต่ง เพื่อปรับปรุง ถ้าเหมาะสมแล้วก็แต่งต่อไปจนจบ
11. ร้องเพลงที่แต่งเสร็จแล้ว มีการอธิบาย เสนอแนะเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น
12. จัดบันทึกเพลงไว้ ซึ่งระดมชั้นเล็ก ๆ ครูควรจัดให้ ถ้าเป็นเด็กโตระดับป.6 ควรให้เด็กเขียนเอง และครูจะช่วยเมื่อจำเป็นเท่านั้น

กิจกรรมการคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี

1. แต่งเพลงร้องโดยกระตุ้นเด็ก ๆ ให้สร้างคำร้องและทำนองให้สัมพันธ์กัน อาจแต่งเป็นหมู่หรือเป็นรายบุคคล

2. คัดแปลงจังหวะและทำนองเพลงที่รู้จัก
3. สร้างสรรค์การเต้น-รำ ให้เหมาะสมกับเพลง
4. ช่วยกันแต่งเพลงสำหรับเล่นกันในห้องเรียน
5. นำเรื่องราว ประสมการณ์ที่เด็กได้จากวิชาอื่นมาสร้างสรรค์ทางดนตรี

6. การจัดกิจกรรมการอ่านโน้ต

ก่อนที่เด็กจะเริ่มเรียนโน้ต เพื่อช่วยให้เขามีความเข้าใจดนตรีอย่างกว้างขวางนั้น เด็กจะต้องเข้าใจโน้ตขั้นทางดนตรีเบื้องต้นมาแล้วหลาย ๆ ด้าน จากการฟังเพลง การเคลื่อนไหวร่างกาย และการเล่นดนตรี มิฉะนั้นโน้ตเพลงก็จะเป็นเพียงเสียงที่ไม่มีมีความหมาย ก่อนการสอนโน้ต เด็กควรจะสามารถร้องตามเสียงที่เขาได้ยินได้ เคลื่อนไหวร่างกายตามเสียงที่ได้ยินได้ เช่น

- ทำมือขึ้น ลง ตามแนวทำนองเพลงเมื่อได้ยินเพลงหรือในการร้องเพลงได้
 - ทบมือหรือเคาะจังหวะตามจังหวะเพลงที่คุ้นหูได้
 - แสดงการเต้น หรือรำได้เหมาะสมจากการสังเกตแนวทำนองที่ช้า หรือค่างกัน หรือตามรูปแบบของจังหวะ หรือตามวรรคตอนของเพลง
- สามารถเขียนภาพในสิ่งที่ได้ยินได้ เช่น

- เขียนแนวทำนองเพลงโดยการใช่ เส้นซีก (- - -)
- เขียนรูปแบบจังหวะโดยใช้ เส้นยาว - สั้น (- —)
- เขียนประโยคของเพลงโดยใช้เส้นโค้งโยงในแต่ละประโยค ()

สามารถบอกในสิ่งที่ได้ยินได้ เช่น

- อธิบายว่าแนวทำนองเพลง ขึ้น หรือ ลง
- บอกรูปแบบของจังหวะได้ว่า จังหวะเป็นจังหวะเร็วหรือโคก

สามารถถ่ายทอดสิ่งที่ได้ยินออกมาโดยการเขียนเป็นตัวเลขตามแนวทำนองเพลงได้ เช่น 1 - 2 - 3 (โค - เร - มี) และ 1 - 3 - 5 (โค - มี - ซอล)

สามารถเปลี่ยนเสียงตัวเลขหรือสัญลักษณ์อื่นให้ออกมาเป็นเสียงได้ เช่น

- เล่นจังหวะง่าย ๆ จากเส้นสั้น ๆ ยาว ๆ ที่เขียนขึ้นได้
- เล่นทำนองจากตัวเลขที่เขียนขึ้นได้
- ร้องแนวทำนองจากตัวเลขได้

การอ่านโน้ตเป็นขบวนการที่เด็กจะต้องแปลความหมายของโน้ตทั้งค่านึงจังหวะ และทำนอง มีหลักการบางประการในการสอนโน้ต คือ

1. สอนจากสิ่งทั่วไปมาสู่สิ่งเฉพาะ นั่นคือ ในการเริ่มต้นสอนอ่านโน้ต การแนะนำให้เด็กพิจารณารูปแบบของจังหวะทั้งหมดว่า เป็นแบบเวียน หรือกระโดด และสังเกตการเคลื่อนไหวของแนวทำนองทั้งหมดก่อน ต่อมาจึงค่อย ๆ ชูใจให้เด็กสนใจเฉพาะอย่าง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราจังหวะ และชั้นคู่เสียง
2. สอนจากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งไม่รู้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์เดิมเป็นหลัก ไม่ใช่เริ่มโดยนำจังหวะ และแนวทำนองที่เป็นของใหม่เอี่ยมมาสอน
3. สอนจากสิ่งที่ป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรม เช่น พยายามนำสัญลักษณ์ทางดนตรีมาสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น เดิน - วิ่ง, ยาว - สั้น, ขึ้น - ลง และอื่น ๆ
4. ช่วยให้เด็กเข้าใจลักษณะของวรรคที่ซ้ำกัน ต่างกัน และประโยคของเพลงหรือการคักแปลงทำนองหลักให้แปลกออกไป
5. จะต้องให้เด็กได้รับรู้เกี่ยวกับกลุ่มเสียง (Tonality) และกลุ่มจังหวะอย่างแม่นยำ ก่อนที่จะเริ่มการอ่านโน้ต

ข้อเสนอแนะในการสอนอ่านโน้ต

1. สำนวญเพลง อภิปรายความหมายของคำร้อง อารมณ์ของเพลงและค่านอื่น ๆ
2. ดูรูปแบบของเพลง เพื่อสำรวญจำนวนวรรค และดูว่าวรรคตอนต่างกันอย่างไร
3. ศึกษาจังหวะ เพื่อดูว่าเพลงดำเนินไปอย่างไร ใช้จังหวะอะไร และศึกษาเรื่องลักษณะตัวโน้ต
4. ฟังเพลง
5. ฝึกเล่นเครื่องจังหวะตามรูปแบบจังหวะต่าง ๆ ประกอบเพลง
6. สำนวญว่าเพลงอยู่ในบันไดเสียงอะไร
7. สำนวญโน้ต เช่น ดูการเคลื่อนไหวของแนวทำนองว่าดำเนินอย่างไร
8. ทดลองเล่นเครื่องดนตรีโดยดูโน้ตประกอบ

9. เป็กร้องหลาย ๆ แบบ เช่น ร้องตามเนื้อเพลง ร้องบันไดเสียง ร้องตามคอร์ด หรือร้องตามตัวโน้ต

(อรวรรณ บรรจงศิลป์ 2525 : ไม่เรียงเลขหน้า)

จากการจัดอภิปรายในการอบรมครูดนตรี เรื่อง การสอนดนตรีในระดับประถม และมัธยมศึกษา โดยภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2525 ผู้อภิปรายคือ ดร. วิภา คงคากุล อาจารย์อวอบ เพนะรัชตะ และมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ทังจิตต์ สวามิภักดิ์ เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย ผู้อภิปรายได้พูดถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา สรุปได้ดังนี้

ครูควรให้พื้นฐานที่จำเป็นแก่เด็ก โดยเริ่มจากให้ความคิดรวบยอดก่อน เริ่มจากประถมศึกษาปีที่ 1 และค่อย ๆ เพิ่มขึ้น

การจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรนั้น ต้องได้รับความร่วมมือจาก 4 ฝ่ายคือ

1. โรงเรียน การจัดบุคลากร สถานที่เรียนดนตรี อุปกรณ์พร้อมหรือไม่ การใช้ห้องเรียนเล็กเป็นห้องกิจกรรมดนตรีเป็นการไม่เหมาะสม
2. ครู วิชาดนตรีอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เช่น จริยศึกษา ศิลปะ พลศึกษา ครูในกลุ่มนี้ควรร่วมมือกันสอนเป็นทีม
3. อุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอน เคมีแบ่งเป็น 3 อย่างคือ สิ่งมีชีวิต ได้แก่ วิทยากร สัตว์ พืช สิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ วัตถุคียบ สิ่งสำเร็จรูป และสถานที่
4. ผู้บริหาร ควรจัดการวางสอนให้ครูสอนได้เต็มที่ มีครูสอนเพียงพอและมีห้องที่เหมาะสม

การสอนเด็กควรใช้กิจกรรมนำทฤษฎี คือให้เด็กได้ฟังก่อน เมื่อตั้งคำถามว่าสอนทำไมนั้น คำตอบคือ

1. สอนให้รู้จักเสียง สอนคุณสมบัติและคุณภาพของเสียง ให้รู้จักเสียงต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเสียงจากเครื่องดนตรี
2. สอนให้แยกได้ เช่น ร้องต่าง ๆ ในเพลงไทยแตกต่างกันอย่างไร ไวโอลิน และ วิโอลา แตกต่างกันอย่างไรร หรือเพลงเขมรไทยโยคแตกต่างจากลาวคำเนินทรายอย่างไร

3. สอนให้สื่อความหมายได้ ให้รูว้าจิงหะสำคัญอยู่ที่ไหน ทบมือในจิงหะต่าง ๆ ได้ โดยจัดกิจกรรมให้มีหลาย ๆ แบบ

4. สอนให้เด็กรู้จักสร้างสรรค์ เราจะสอนอย่างไร

1. สอนให้เด็กฟัง
 2. สอนร้องอย่างมีความหมาย
 3. เล่น เล่นเกมส์ เครื่องดนตรี เคาะอุปกรณ์รอบ ๆ ตัว
 4. การอ่านและเขียน
 5. การเคลื่อนไหวร่างกายตามที่เขียนและร้อง
 6. สอนให้สื่อความหมาย ทบมือตั้ง ทบมือเบา
 7. กิจกรรมผสมผสาน อ่านและเขียน อ่านและร้อง ร้องและเคลื่อนไหว
- เป้าหมายหลักที่เราต้องการให้เด็กคือ มุ่งถึงความสุข สนุกสนานเป็นใหญ่ และส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ให้เด็กทุกคนในห้องได้ร่วมมือกันอย่างมีความสุข

(ภาควิชาสารัตถศึกษา 2525 : ไม่เรียงเลขหน้า)

พระเจนศุริยวงศ์ ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนดนตรีโดยเฉพาะการสอนโน้ตสากลไว้ดังนี้คือ

ข้อ 1. การบันทึกตัวโน้ต ก่อนที่นักเรียนจะเริ่มเรียน ต้องฝึกหัดบันทึกตัวโน้ต และเครื่องหมายต่าง ๆ ที่ใช้ในการดนตรีเสียก่อน สำหรับการฝึกหัดเขียนนี้ให้ใช้สมุดฝึกหัดอย่างธรรมดา และให้เริ่มฝึกหัดเขียนด้วยหมึก

ให้ฝึกหัดการบันทึกดังนี้

1. ชีตบรรทัดห้าเส้นให้ขนานกันไปอย่างแนบเนียนเสมอกัน
2. ชีตเส้นตั้ง 90 องศาวางบรรทัด 5 เส้นลงมาไม่โอนเอน

ต่อไปนี้ให้ทำการฝึกหัดเขียนเครื่องหมาย โดยใช้ปากกาที่ปลายกว้าง ๆ ส่วนวิธีเขียนนั้น ให้ขยายข้อศอกออกจากตัวมากกว่าวิธีเขียนหนังสือธรรมดาเล็กน้อย โดยถือความปากกาให้นอน ๆ ขนานไปกับบรรทัด 5 เส้น ตัวโน้ตซึ่งมีลักษณะค้ำทั้งตัว ควรบันทึกโดยวิธีกดปลายปากกาลงครั้งละ 1 ตัว และตัวโน้ตซึ่งมีลักษณะโปร่ง ควรบันทึกเป็นภาพ คิ้วหงายกับคิ้วคว่ำ ประทับกัน ส่วนแกนของตัวโน้ตนั้นก็จะต้องได้บันทึกดังเช่นชีตขวาง บรรทัด 5 เส้น ที่โคกกล่าวมาแล้ว การฝึกเหล่านี้จักต้องได้ทำมาก ๆ จนกว่านักเรียนจะ

สามารถเขียนได้ชัดเจน และเรียบร้อยพอสมควรไม่เลอะเทอะ

3. เขียนลักษณะกู่แจ้ประจำหลัก "ซอล" ดังนี้

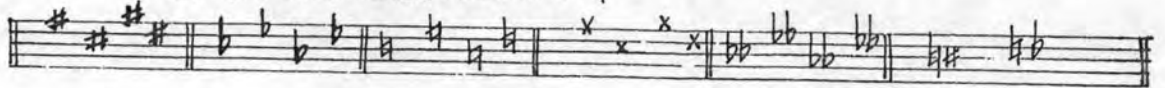
4. เขียนลักษณะตัวโน้ตพร้อมทั้งแกนของมัน กับทางตัวเข้จต่าง ๆ กับลักษณะตัวหยุด ทั้งนี้พร้อมทั้งขีดเส้นคู่ขวางบรรทัด 5 เส้นด้วย

5. ทาบทางตัวโน้ตในจำพวกเข้จต่าง ๆ

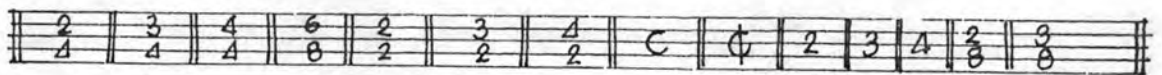
6. เครื่องหมายแปลงเสียงต่าง ๆ

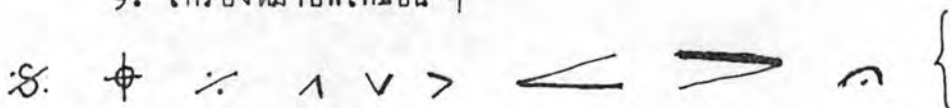
7. เส้นนอยและเครื่องหมายโยงเสียง

8. เครื่องหมายกำหนดจังหวะ

9. เครื่องหมายพิเศษอื่น ๆ

หมายเหตุ นอกจากบรรทัด 5 เส้นแล้ว ทุก ๆ อย่างของเครื่องหมายเหล่านี้ จำต้องได้ฝึกหัดเขียนด้วยมือล้วน ๆ (Free hand) ไม่ให้อาศัยไม้บรรทัดเป็นอันขาด

ข้อ 2. การบันทึกแบบเชอเว (Cheve') ในการศึกษานี้ได้นำเอาแบบเชอเว มาประกอบไว้ เพื่อให้การศึกษาพร้อมกันไปกับแบบตัวโน้ตด้วย เพราะว่าการเรียนแบบเชอเวนี้มีประโยชน์ในชั้นแรกเริ่มของการศึกษาเป็นอันมาก เป็นค่น่าที่นักเรียนจะมีความสามารถขับร้องเพลงเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ทันใจ โดยไม่จำเป็นต้องรอคอยจนกว่าจะได้เรียนรู้การขับร้องตามตัวโน้ต ในทุก ๆ บันไดเสียงให้ชัดเจนเสียก่อน ซึ่งอาจจะทำให้ นักเรียนต้องทอดอวยและเบื่อก่อน เพราะต้องใช้เวลาเรียนมากพออยู่ แต่จะต้องทราบ

ไว้ว่าแบบของเซอเว แม้จะให้ความสะดวกในชั้นแรกเริ่มเรียนก็จริง แต่ไม่กว้างขวาง เพียงพอที่จะใช้สำหรับการบันทึกบทเพลงที่ละเอียดถี่ถ้วนและพิสดารในชั้นสูง ๆ เท่าเทียมกับแบบที่ไซบันติกเป็นตัวโน้ต เพราะฉะนั้นตัวโน้ตนี้จึงเป็นมาตรฐานของการศึกษา

ข้อ 3. บทเพลงที่จะต้องใช้ในการขับร้องเพื่อเป็นการศึกษาและบันเทิงของนักเรียนนั้น สำหรับนักเรียนปีที่ 1 ให้ออกบทเพลงออกใช้แต่เฉพาะแบบเซอเว สำหรับนักเรียนปีที่ 2 ให้ออกบทเพลงออกใช้ทั้งแบบเซอเว และแบบตัวโน้ต สำหรับนักเรียนปีที่ 3 ให้ใช้แต่แบบตัวโน้ตของบันไดเสียงต่าง ๆ ที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงบทเรียนที่นักเรียนได้ทำการศึกษาไว้แล้ว ในชั้นนี้ นักเรียนจะต้องมีความสามารถถอดบทเพลงเหล่านี้ออกเป็นแบบเซอเวได้โดยลำพังตัวเอง

การที่ให้นักเรียนทำการจดบันทึกเช่นนี้ เพราะประสงค์จะให้มีความสามารถและเชี่ยวชาญในการจดบันทึกบทเพลงต่าง ๆ ได้รวดเร็ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ตัวนักเรียนต่อไปข้างหน้า ข้อสำคัญในการคัดเลือกบทเพลงนั้นมีอยู่ว่า ครูจะต้องเลือกดูบทที่เห็นว่าเหมาะสมแก่ความรู้ของนักเรียนเท่าที่เขาได้เล่าเรียนไว้พอที่เขาจะปฏิบัติเพลงนั้น ๆ ได้ ในการขับร้องบทเพลงต่าง ๆ นั้น นอกจากจะต้องพยายามให้นักเรียนขับร้องได้ถูกต้องและชัดเจนในทำนองเพลงและถ้อยคำแล้ว ยังจะต้องให้เขาปฏิบัติได้เพราะช่วยฟังอีกด้วย ซึ่งในการนี้จะต้องกำหนดระยะเวลาที่ต้องจดจนลมหายใจให้เหมาะสม และต้องคำนึงถึงเครื่องหมายต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ในทุกทำนองเพลง เช่น ทำเสียงมีหนักเบา ให้สอดคล้องกันไปในเวลาเดียวกันดังนี้ เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าผู้ปฏิบัติจะต้องมีความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติสอดคล้องไปกับความหมายของบทเพลงที่ขับร้องนั้นด้วย

ข้อ 4. เครื่องอุปกรณบางอย่างที่จำเป็นจะต้องใช้ในการศึกษานั้น ควรจัดไว้ดังนี้

1. กระดานคำแผ่นใหญ่สี่ขบรทศ 5 เส้นไว้หนึ่งหน้า
2. ปิอาโนหนึ่งหลังเทียบเสียงไว้เรียบร้อย
3. เครื่องนาฬิกาเดินจังหวะเรียกว่า "เมโทรโนม" (Metronome)

หนึ่งเครื่อง

4. เครื่องทับเสียงขนาดย่อม (Gramophone) มีแผ่นเสียงจำนวนหนึ่ง
เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหนึ่งเครื่อง

(พระเจนดุริยางค์ 2495 : 1-8)

สุกรี ไกรเลิศ ได้เสนอแนวทางในการสอนดนตรีในคู่มือสอนวิชาขับร้องดนตรีของกรมสามัญศึกษา ไว้ดังนี้ วิชาศิลปะดนตรีจะเป็นการสอนขับร้อง หรือการสอนโน้ตสากล ผู้สอนจะต้องมีทักษะ มีความถนัด และมีความสามารถเป็นพิเศษจริง ๆ จึงจะนำไปสอนเด็กให้ไต่ผลเท่าที่ควร แต่การสอนวิชาโน้ตสากลเบื้องต้นสำหรับชั้นประถมต้น และประถมปลายนั้น ครูผู้สอน ควรจะเพิ่งเล็งไปในทางปูพื้นฐานให้เด็กได้รู้ได้เห็นลักษณะของตัวโน้ต และจำตัวโน้ตรวมทั้งเครื่องหมายที่จำเป็นจริง ๆ เพียงเล็กน้อยเป็นขั้นแรกไว้ก่อน เพื่อให้เด็กได้เตรียมพร้อมที่จะเรียนโน้ตสากลในชั้นต่อไป สำหรับครูที่ไม่มีพื้นฐานในเรื่องโน้ตสากลมาก่อน ขอแนะนำให้ใช้เครื่องดนตรีชนิดที่มีเสียงตายตัว เช่น ซอ ลู ออร์แกน เปียนโน แอคคอร์ดียน ระนาด ฯลฯ มาเป็นเครื่องมือสำหรับเทียบเสียง ให้ตรงตัวโน้ตที่กำหนดให้ฝึกเพื่อให้เกิดความชำนาญและจะได้นำไปสอน เพื่อปูพื้นฐานเกี่ยวกับโน้ตสากลแก่นักเรียนแบบฝึกหัดขั้นต้นที่ใส่สอนนักเรียน ควรให้นักเรียนหัดเขียนบรรทัดห้าเส้นและการนับบรรทัดห้าเส้น และภายในช่องของบรรทัดห้าเส้น ต่อไปหัดเขียนเครื่องหมายกุญแจประจำหลัก หักจำตัวโน้ตในขั้นแรก 3 ตัว คือ โด เร มี ระยะเวลาให้นักเรียนหัดอ่านพจนานุกรมชื่อตัวโน้ตได้เท่านั้น เมื่อนักเรียนจำชื่อตัวโน้ตได้อย่างแม่นยำแล้ว ระยะเวลาต่อไป ถ้ามีเครื่องดนตรีที่มีเสียงตายตัวคลอไปด้วย เพื่อจะไต่จำเสียงของตัวโน้ตพอเป็นแนวทางไว้ขั้นหนึ่งก่อน และในขั้นต่อไปนักเรียนอาจจะเข้าใจและจำเสียงของตัวโน้ตแต่ละตัวได้ โดยเคยชินตามลำดับขั้น แล้วจึงให้นักเรียนหัดเขียนตัวโน้ตในบรรทัด 5 เส้น การเรียนเขียนอ่านโน้ตสากลจะต้องอาศัยความชำนาญเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้นการอ่านการเขียนมากจะทำให้มีความชำนาญได้โดยเร็ว โดยเหตุนี้การสอนการเรียนการเขียน อ่านโน้ต จะต้องค่อย ๆ ให้เริ่มจนเกิดความชำนาญขึ้นตามลำดับขั้น โดยการไม่สอนหรือเรียนอย่างฉาบฉวย จะทำให้การเรียนไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะฉะนั้นเมื่อทำแบบฝึกหัดทุกแบบฝึกหัด ควรจะให้นักเรียนได้อ่านเป็นเสียง โดยมีเครื่องดนตรีที่มีเสียงตายตัวคลอไปด้วยจะเป็นการดีมาก เมื่อเห็นว่านักเรียนชำนาญ แม่นจำโน้ตทั้งสามตัวคือ โด เร มี แล้ว ควรเพิ่มโน้ตอีกหนึ่งตัวคือ ตัวฟา จนนักเรียนจำโน้ตทั้งสี่ตัวได้แม่นยำแล้ว จึงเพิ่มโน้ตตัวซอล (สุกรี ไกรเลิศ 2515 : 1-13)

ทัศนียา สวานานท์ ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาลไว้ว่า การสอนดนตรีในระดับอนุบาลนั้น ครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องเชี่ยวชาญในวิชาดนตรีเป็นพิเศษแต่อย่างใดเลย ครูอนุบาลอาจจะรู้จักเพียงร้องเพลงง่าย ๆ เคาะ

จังหวะเป็นแล้ว ใช้เทพหรือแผ่นเสียงช่วยบ้างก็อาจเป็นครูดนตรีได้แล้ว อย่างไรก็ตาม
หน้าที่สำคัญของครูดนตรีประการแรกก็คือ ต้องรู้จักเสาะแสวงหาเพลงเด็ก ๆ แปลก ๆ
ใหม่ ๆ อยู่เสมอ และเลือกให้เหมาะกับวัยของเด็ก เด็กควรจะได้มีโอกาสได้ฟังเพลง
จากเทพหรือแผ่นเสียงด้วย เพราะจะทำให้เด็กรู้จักจังหวะทำนองและเนื้อร้องที่ถูกต้อง
กับทั้งการเปิดเทพหรือเปิดแผ่นเสียง ยังทำให้เด็กตื่นเต้นและชอบฟังมากกว่าเสียงครูร้อง
เท่าๆ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้สนุกสนานในการฟังยิ่งขึ้น เด็กบางคนที่ไม่ชอบขีดเขียน
ไม่ชอบอ่าน อาจชอบดนตรีเป็นชีวิตจิตใจ และอาจร้องเพลงได้ดีชัดถ้อยชัดคำ เด็กบางคน
ไม่สนใจการร้องรำทำเพลงเลย แต่ครั้งพอเข้าโรงเรียนที่มีการสอนอย่างถูกต้อง ได้ฟัง
เพลงสำหรับเด็กในวัยของตนกลับชอบร้องรำทำเพลงเลยก็มี เราต้องไม่ลืมว่าธรรมชาติ
ของเด็กวัยนี้เกือบทุกคนถ้าได้รับการกระตุ้นอย่างถูกต้องแล้วจะกลายเป็นผู้สนใจดนตรีจน
ถึงกับนับเวลาคอยให้ถึงชั่วโมงดนตรีเลยด้วยซ้ำ หรือเด็กที่อายุไม่เคยพบกับใครได้เต็ม
เสียง อาจร้องเพลงเสียงดังที่สุดก็ได้ ปัญหาต่อมาคือการเลือกเพลงให้เหมาะกับวัยเด็ก
เพลงที่เด็กในวัยนี้ชอบควรจะเป็นเพลงสนุก ๆ ที่มีทำนองรื่นหู ไม่มีโน้ตเสียงสูงจน
เกินไป เพราะเด็กอาจขึ้นเสียงไปไม่ถึง และเมื่อร้องไม่ได้แล้ว บางทีก็เลยพาลไม่ชอบ
ร้องเพลงเลย นอกจากนั้นเพลงของเด็กอนุบาลควรมีเนื้อร้องคล้องจองกัน ใช้คำง่าย ๆ
บางทีอาจให้คำที่ไม่มีคามหมายเลยก็ได้ เด็กส่วนมากชอบจำคำที่มีเสียงแปลก ๆ โดยจะ
เห็นเป็นของขบขัน แล้วร้องตามได้ง่าย (ทัศนศึกษา สวนานนท์ 2519 : 64-65)

ทั้งจิตต์ สวามิภักดิ์ ได้เสนอแนวทางในการสอนดนตรีโดยเฉพาะในทางค่าน
การขับร้องไว้ดังนี้ การนำทฤษฎีมาปฏิบัติทักษะขับร้อง : องค์ประกอบของเพลงร้อง

ก. จังหวะ

ข. ทำนอง

ค. Tone Colour (สี หรือ ลักษณะของเสียง)

ในการสอนดนตรีควรให้นักเรียนเข้าใจว่าดนตรีนั้นสื่อความหมายด้วยเสียง

เสียง สูง, แแหลม - คำ ทุ้ม ลึก

เสียงดังกระหึ่ม - เสียงแผ่วเบา

เสียงยาว - เสียงสั้น

เสียงที่เคลื่อนไหวเร็ว - ช้า

เสียงมีคอร์ด - สว่างสดใส

เหล่านี้จำเป็นในการบรรเลงดนตรีและขับร้อง เพื่อให้ดนตรีมีชีวิตและ
ถ่ายทอดความหมายได้ชัดเจน

ง. การประสานเสียง

จ. คีตลักษณ์

ในการสอนบทร้องเพลง ควรแนะนำ

- ชื่อเพลง ชื่อผู้ประพันธ์ ทำนอง เนื้อร้อง
- ประเภทของบทเพลง
- กุญแจเสียง เครื่องหมายบันไดเสียง โน้ตตัวโทนิค
- จังหวะ
- การอ่านออกเสียงคำร้อง
- Warm up
- การใช้ระดับเสียงสูง-กลาง-ต่ำ แบบฝึกหัดเสียง
- การหายใจ การจัดแบ่งวรรคและประโยคเพลงให้สอดคล้องกับความหมาย และการควบคุมลมหายใจ
- อิริยาบถขณะร้องเพลง ลำตัวและศรีษะตรง ออกหายใจนิ่ง ไม่เกร็ง วิ่งนิ่ง และยืนขณะขับร้อง
- การสอดใส่อารมณ์และความรู้สึก

ลักษณะของเสียงเด็ก คือเสียงเล็กใส และเบา (light) ไม่มีความก้องกังวาน พยายามสอนให้เด็กร้องอย่างธรรมชาติ แต่ถูกเสียงไม่เพี้ยนเสียง ไม่ควรสนับสนุนให้เด็ก พยายามร้องให้ดัง เลือกเพลงที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและระดับเสียง ไม่เลือก เพลงที่มีช่วงเสียงกว้างเกินไป คือประมาณ 1 ช่วงเสียง (Octave) -10 โน้ต

เด็กผู้ชายวัยรุ่นที่เสียงเริ่มแตก ควรให้พักการขับร้องชั่วคราว ส่งเสริม กิจกรรมทางคานเครื่องดนตรีและฝึกโยคะประสาทแทน จนกระทั่งเสียงคงที่แล้วจึงควรให้ ฝึกเสียงขับร้องต่อไป (พึงจิตต์ สวามิภักดิ์ 2525 : ไม่เรียงเลขหน้า)

จิตวิทยาพร รัตนภาพท ได้เสนอวิธีการสอนทักษะดนตรีเบื้องต้น โดยยกตัวอย่าง การสอนทักษะเปียโน ไว้ว่า การสอนเปียโนที่ดี ควรจะมีส่วนประกอบสำคัญ 3 อัน ที่จะให้นักเรียน นั่นคือการฝึกให้เล่นเพลง, การฝึกเทคนิคในการเล่นเปียโน และ การฝึกการฟัง (Ear-training) รวมทั้งการฝึกการอ่านโน้ต (Sight-Reading) ด้วย ไม่ว่าจะเวลาของการเรียนจะเป็นครึ่งชั่วโมง , 45 นาที, หรือ หนึ่งชั่วโมง สิ่งเหล่านี้ก็ยังเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรจะถูกมองข้ามแม้แต่อย่างเดียว

เราอาจแบ่งเวลาออกเป็น 3 ช่วง

เวลาเรียนครึ่งชั่วโมง	8 นาที	เป็นการสอน Technique
	20 นาที	เป็นการสอนเพลง
	2 นาที	Ear-Training & Theory
เวลาเรียน 45 นาที	10 นาที	เป็นการสอน Technique
	30 นาที	เป็นการสอนเพลง
	5 นาที	Ear-Training & Theory
เวลาเรียน 1 ชั่วโมง	15 นาที	เป็นการสอน Technique
	40 นาที	เป็นการสอนเพลง
	5 นาที	Ear-Training & Theory

(จิตวิทยาพร รัตนภาพท 2525 : ไม่เรียงเลขหน้า)

นุชวดี บริพัตร ได้เสนอแนะวิธีการสอน การเต้นระบำท่าจิ้งหะ ในระดับ ประถมศึกษา ไว้ดังนี้ จุดสำคัญของการสอนเต้นระบำท่าจิ้งหะในระดับประถมคือ การนำ การเคลื่อนไหวแบบต่าง ๆ ของเด็กมาสัมพันธ์กับดนตรี และเน้นออกมาทางท่าเต้นระบำ โดยใช้ดนตรี (หรือเสียง) เป็นหลัก

ความสำคัญของเสียง

1. สร้างสรรค์พื้นฐานสำหรับการเข้าใจในดนตรี
2. ประสานการเคลื่อนไหวและเสียงที่ได้ยินเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างสรรค์ ของเด็กชั้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเติบโตที่สมบูรณ์
3. เปิดโอกาสให้เด็กสามารถแสดงความรู้สึกของตัวเองออกมาในทางที่เป็น ประโยชน์ และปรับปรุงเสริมสร้างบุรณภาพของจิตใจ

4. ดึงให้เด็กทำกิจกรรมร่วมกันโดยยึดดนตรีเป็นหลัก

วิธีสอนเด็กประถม

1. เริ่มจากการเน้นจังหวะง่าย ๆ ได้แก่ 2-3-4 โดยการใช้นิ้วต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ทบมือ ฯลฯ
2. สอนท่าเต้นพื้นฐานต่าง ๆ
3. การเริ่มและการหยุด : การใช้นิ้วบริเวณที่มีให้เป็นประโยชน์
4. สอนความรู้สึกต่อความช้า เร็ว สูง ต่ำ ของเพลง และนำความแตกต่างนั้นออกมาในท่าเต้นต่าง ๆ
5. การแสดงความรู้สึกโดยธรรมชาติที่เกิดขึ้นออกมาเนื่องจากเสียงที่ได้รับฟัง
6. Folk dance : สอนในท่าพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อให้มีการรู้จักในการทำงานร่วมกัน โดยการใช้เพลงเป็นหลัก

(บุชวดี บริพัตร 2525 : ไม่เรียงเลขหน้า)

ศาสตราจารย์อำไพ สุจริตกุล เสนอแนะเทคนิคการสอนเพลงตามบันได 5 ขั้น

ดังนี้

1. อ่านเนื้อร้องตามจังหวะให้ผู้ฝึกหัดอ่านตาม
2. ร้องให้ฟัง 1 จบ เพื่อให้จับทำนองและลีลา โดยผู้ฟังยังไม่ร้องตาม
3. ไหว้ร้องตามทีละวรรค เพื่อป้องกันการร้องผิดพลาด
4. ไหว้ร้องตามทีละท่อน เพื่อดูการเชื่อมทำนองแต่ละวรรค
5. ร้องพร้อมกันทั้งเพลง แล้วฝึกซ้อมจนคล่อง

และขั้นตอนในการสอนท่าทางประกอบเพลงมีขั้นตอนดังนี้

1. ทบมือนับจังหวะให้ได้ออก
2. ซ้อมจังหวะและทำนองร้องให้คล่อง
3. ทำท่าทางง่าย ๆ ให้เข้าจังหวะ
4. ปรับปรุงท่าให้รับกับเนื้อหา
5. ช่วยกันคิดแปลงท่าใหม่ตามใจชอบ

(อำไพ สุจริตกุล 2527 : 133)

ประกอบ สุทธสาร เสนอแนะแนวทางการใช้เพลงประกอบการสอนไว้ ดังนี้

1. ให้นักเรียนอ่านแผนภูมิเพลงบนกระดาน หรือครูเขียนไว้ในกระดานเสียก่อน เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจในความหมายของบทเพลงและอ่านได้อย่างถูกต้อง ครูอาจให้นักเรียนอ่านสองครั้ง ครั้งแรกอ่านธรรมดา ครั้งที่สองอ่านให้ถูกจังหวะกับทำนองเพลงเหมือนการร้อง
2. ให้นักเรียนฟังเพลงเป็นตัวอย่าง โดยครูร้องหรือเปิดเทป สัก 2-3 เที่ยว และปรบมือหรือเคาะจังหวะตามเพลงก่อน เพื่อให้เด็กจับจังหวะการร้องให้ได้เสียก่อน
3. ให้นักเรียนร้องตามที่ละวรรค ที่ละท่อน และตลอดทั้งเพลง บางเพลงอาจให้นักเรียนแสดงท่าทางประกอบเพื่อให้เกิดความสนุกสนานและช่วยให้เกิดความหมายแก่บทเพลง เด็กจะมีความเข้าใจในเนื้อเพลง และจดจำได้แม่นยำ
4. ให้นักเรียนจดเนื้อเพลงไว้เพื่อช่วยความจำ และนำไปร้องในยามว่างได้

(ประกอบ สุทธสาร 2527 : 129-130)

จากข้อเสนอนี้เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนคนตรีที่ได้เสนอมามาก่อน จะเห็นได้ว่า วิธีการสอนคนตรีนั้นมีไ้มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดผลการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาอย่างเดียวนั้น แต่เป็นการเน้นให้นักเรียนได้แสดงออก ได้ฝึกปฏิบัติ ได้เล่น ได้ร้อง ดังนั้นวิธีการหรือเทคนิคการสอนคนตรีจึงควรมีลักษณะที่ครูจัดสภาพแวดล้อมให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างมีความสุข ได้ฝึกปฏิบัติ และได้ปฏิบัติกิจกรรมทางคนตรีอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการฟัง การร้อง การเคลื่อนไหว การเล่นเครื่องดนตรี นอกจากนั้นการเรียนการสอนคนตรีมีความจำเป็นที่จะต้องนำไปบูรณาการเข้ากับกลุ่มวิชาอื่น ๆ อยู่เป็นประจำ ดังนั้นการเรียนการสอนคนตรีจึงไม่จำเป็นที่จะเกิดขึ้นเฉพาะในชั่วโมงคนตรีเท่านั้น และในชั่วโมงคนตรีเองก็ไม่จำเป็นที่จะต้องสอนเฉพาะเนื้อหาทางด้านคนตรีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่สามารถที่จะนำเนื้อหาวิชาในกลุ่มวิชาอื่น ๆ มาสอดแทรกได้อีกด้วย โดยเฉพาะเนื้อหาทางคณิตศาสตร์และเนื้อหาอื่น ๆ ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ

อย่างไรก็ตามในการที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคนตรีให้กับนักเรียนนั้น ข้อที่พึงระวังและควรสังเกตอีกประการหนึ่งคือ การจัดกิจกรรม และการคัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะสอนให้สอดคล้องกับวัย และพัฒนาการของเด็กนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก จึงขอ

มากล่าวไว้ ณ ที่นี้

วิญญู ทรัพย์สินประภา ได้กล่าวถึงข้อควรคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กในระดับอายุต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรี และได้เสนอแนะวิธีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กไว้ดังนี้

ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนไม่ว่าจะในระดับการศึกษาใดก็ตาม ก็คือ การกำหนดกิจกรรมและประสบการณ์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนในระดับการศึกษานั้น ซึ่งได้แก่ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์และสติปัญญา ดังนี้คือ

พัฒนาการทางด้านร่างกาย

เด็กในระดับประถมศึกษาตอนต้น (6 - 9 ปี) จะมีการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อใหญ่มากกว่ากล้ามเนื้อเล็ก เด็กจะมีความคล่องแคล่วว่องไว ไม่ค่อยจะอยู่นิ่ง แต่ก็มีปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมกล้ามเนื้อในการปฏิบัติงานนาน ๆ ดังนั้น กิจกรรมและประสบการณ์จึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายทั้งส่วนลำตัว แขนและขา เช่น การฝึกทำกายบริหารไปตามจังหวะของเพลง การแสดงท่าทางโดยอิสระให้เข้ากับลีลาของบทเพลง การเดิน การวิ่ง การกระโดด การยกแขน หรือแกว่งแขน ในลักษณะต่าง ๆ ไปตามจังหวะของเพลง ตลอดจนการแสดงท่าทางเลียนแบบคน สัตว์ สิ่งของ เป็นต้น เด็กในวัยนี้สามารถคอยมือเป็นจังหวะ และใช้มือในการเล่นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเคาะจังหวะแบบต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และสามารถเล่นเครื่องดนตรีที่มีเสียงแน่นอนบางชนิดได้ เช่น นิ่งหน่อง ระนาด อังกะลุง เป็นต้น อย่างไรก็ตามควรคำนึงถึงระยะเวลาในการทำกิจกรรมของเด็กให้เหมาะสมด้วย ส่วนพัฒนาการในด้านกรเห็น การฟัง การพูดนั้น แม้ว่าจะอยู่ในระดับสูงพอสมควร แต่ก็ยังมีขีดจำกัดตรงที่ไม่สามารถแยกแยะในสิ่งที่มีความสลับซับซ้อนได้ เช่น การอ่านข้อความยาว ๆ การฟังทำนองเพลงที่มีการเปลี่ยนแปลงของระดับเสียงมาก ๆ และการร้องเพลงที่มีช่วงห่างของทำนองกว้างมาก ดังนั้น กิจกรรมดนตรีที่ต้องการให้เด็กร้องเพลง ผู้สอนจึงควรเป็นผู้ร้องให้ฟังหรือใช้เทปบันทึกเสียง โดยทำซ้ำหลาย ๆ ครั้ง ช่วงห่างของทำนองเพลงควรจะอยู่ระหว่างเสียง Middle C ถึง C'

เด็กในระดับประถมศึกษาตอนปลาย (9 - 12 ปี) การเจริญเติบโตทางร่างกายเกือบจะสมบูรณ์เต็มที่ เด็กจะแข็งแรงขึ้น และมีความสามารถในการทำงานละเอียดไค้ดีขึ้น กิจกรรมและประสบการณ์ดนตรีสามารถจัดให้เด็กในวัยนี้ได้อย่างกว้างขวาง เด็กเริ่มจะมีความสามารถในการเล่นเครื่องดนตรีที่มีความสลับซับซ้อนขึ้น เช่น ซอญี เมโลเดียน กีตาร์ ฯลฯ การเคลื่อนไหวร่างกายตามรูปแบบ เช่น การเดินแถว การแปรขบวน กิจกรรมกายบริหารประกอบเพลงจะมีความแม่นยำและชำนาญมากขึ้นตามลำดับ สามารถทำตามท่าทางตามแบบนาฏศิลป์ได้เป็นอย่างดี พัฒนาการในด้านการเล่น การฟัง การพูด มีมากขึ้น เด็กสามารถแยกแยะระดับเสียงต่าง ๆ ของทำนองที่ยาก ๆ ได้ และเสียงร้องจะมีช่วงห่างของทำนองมากกว่าเด็กในระดับประถมศึกษาตอนต้น

พัฒนาการทางอารมณ์

เด็กในระดับประถมศึกษาตอนต้น (6-9 ปี) เริ่มจะเปลี่ยนพฤติกรรมจากการยึดตนเองเป็นจุดศูนย์กลางมา เป็นการถือสังคมเป็นใหญ่ แต่เด็กก็ยังให้ความสำคัญของตนเองอยู่ในระดับสูง ต้องการความรัก ความอบอุ่น การยอมรับ คำชมเชย และต้องการความสนุกสนานมากที่สุด ในขณะที่ช่วงระยะเวลาของความสนใจก็เป็นเพียงระยะสั้น ๆ กิจกรรมและประสบการณ์ดนตรีที่จะจัดให้กับเด็กในวัยนี้ควรมีสาระที่อยู่ในความสนใจหรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่น การให้เด็กฟังเพลง หรือร้องเพลงที่มีเรื่องราวของสัตว์ต่าง ๆ อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย มุคคลีในครอบครัว โรงเรียน การท่องเที่ยว กิจกรรมประจำวัน นิทานเพลง เป็นต้น การให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกาย ทำท่าทางต่าง ๆ หรือแสดงบทบาทสมมุติ ประกอบเพลงดังกล่าว จะทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญในการร่วมกิจกรรมและภูมิใจในความสามารถของตนเอง ทั้งนี้การจัดกิจกรรมแต่ละอย่างควรกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมด้วย

เด็กในระดับประถมศึกษาตอนปลาย (9-12 ปี) สามารถยอมรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตัวได้ เริ่มมีความคิดแบบมีเหตุผล เห็นความสำคัญของกลุ่มเพื่อนหรือสังคมนอกบ้านมากกว่าเด็กในระดับประถมศึกษาตอนต้น แต่ยังคงต้องการความรัก การยอมรับจากกลุ่ม และคำชมเชยจากครู เด็กในวัยนี้เริ่มที่จะใช้เวลาทำสิ่งที่ตนเองสนใจมากขึ้น ดังนั้นเนื้อหาสาระของบทเพลงที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมและประสบการณ์อาจจะ

สอคนทรงคุณธรรมต่าง ๆ ไปพร้อมกัน และเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองหาทำนองเพลงต่าง ๆ โดยใช้เครื่องดนตรีเป็นเครื่องมือ หรือให้เวลาสำหรับการฝึกซ้อม การร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรม ฝึกให้เด็กได้แสดงออกทางคำคนตรีหรือนาฏศิลป์ทั้ง เป็นกลุ่ม และรายบุคคล การบรรยายความรู้สึกของบทเพลงต่าง ๆ โดยคำพูด การท่าทางหรือการวาดภาพ เป็นต้น การสอนในเรื่องทฤษฎีและการปฏิบัติควรวีคหลักการของความมีเหตุผล เพื่อให้เด็กสามารถเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจได้

พัฒนาการทางคำคนตรีปัญญา

เด็กในระดับประถมศึกษาตอนต้น (6-9 ปี) มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ แต่ยังมีขีดจำกัดในคำคนตรีความรู้สึกรู้จัก ยังไม่สามารถแยกแยะสิ่งที่สัมผัสรับช้อนได้ แต่ก็จะเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นเองโดยธรรมชาติ ดังนั้นกิจกรรมและประสบการณ์คนตรีจะต้องคำนึงถึงลำดับขั้นของเนื้อหาสาระที่จะให้แก่เด็กอย่างเป็นระบบ และต้องมีลักษณะเป็นรูปธรรมมากที่สุด โดยเปิดโอกาสให้เรียนรู้ได้ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นตามลำดับ โดยการนำพื้นฐานความรู้เดิมมาช่วยในการค้นพบ ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจลำดับขั้นของเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี เพราะจะทำให้ทราบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการทางคนตรีมาถึงลำดับขั้นใด การสอนในเรื่องของตัวโน้ตควรเป็นเพียงช้อคกลางร่วมกันเกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่ใช้แทนการตอบสนองในเรื่องจังหวะ และระดับเสียง เท่านั้น

เด็กในระดับประถมศึกษาตอนปลาย (9-12 ปี) มีความอยากรู้อยากเห็นในทุก ๆ เรื่อง มีความพากเพียรพยายามที่จะเรียนให้สำเร็จและตั้งความหวังในการทำงานสูง ความสามารถในการแยกแยะสิ่งที่สัมผัสรับช้อนมีมากขึ้น และเริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม แต่ก็ต้องมีพื้นฐานที่เป็นไปตามลำดับขั้น เด็กในวัยนี้สามารถเรียนทฤษฎีทางคนตรีได้ ควรจะฝึกให้ได้มีการสร้างสรรค์ผลงานทางคนตรี หรือนาฏศิลป์ไปพร้อม ๆ กันด้วย (วิบูลย์ ทรัพย์ะประภา 2527 : 7-9)

การเรียนการสอนคนตรีมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถ และระดับความสามารถของผู้เรียน เพราะการเรียนวิชานี้มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่าประสบผลสำเร็จ และมีความสุขในการเรียน รวมทั้งเป็นวิชาที่ต้องมีการเคลื่อนไหว ดังนั้นความพร้อมทางกายของผู้เรียนจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะก่อให้เกิดทักษะ

อันพึงประสงค์ ที่จะนำไปสู่การเกิดความภาคภูมิใจของผู้เรียน ครูผู้สอนจึงไม่ควรละเลยที่จะสำรวจความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนอยู่เป็นประจำ การจัดการ เรียนการสอน คนตรีจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ใดนั้น จำต้องประกอบด้วยกระบวนการอีก กระบวนการหนึ่งคือ การประเมินผล การประเมินผลการเรียนการสอนคนตรีในระดับประถมศึกษา มีวิธีการและขั้นตอนที่ซับซ้อนพอสมควร รวมทั้งมีผู้เสนอแนะแนวทางไว้และเป็นที่น่า สนใจอยู่หลายท่าน คงจะขอเสนอต่อไปนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอแนวทางในการประเมินผลการ เรียนการสอนวิชาคนตรีนาฏศิลป์ไว้ดังนี้

1. วิธีการประเมินผล การประเมินผลในขั้นนี้ใช้การประเมินผลทุกครั้งที่มีปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ ในแผนการสอนย่อยแต่ละแผนแล้ว เพื่อที่จะดูว่านักเรียนมีผลการเรียนใน แต่ละเรื่องแต่ละกิจกรรมนั้นอย่างไร และสมควรจะปรับปรุงตรงไหน การเรียนคนตรีและ นาฏศิลป์จะต้องอาศัยความฉับและความสนใจของเด็กเป็นหลักในการสอน ฉะนั้นผลของการ ประเมินผลย่อยต่าง ๆ ถ้าเด็กมีความสนใจน้อยและมีความฉับน้อย ย่อมต้องอาศัย เวลาและการช่วยผู้ที่ยากมากกว่าเด็กที่มีความฉับและความสนใจอยู่แล้วในด้านทักษะพื้นฐาน แต่ในด้านคุณลักษณะบางอย่างที่เป็นนิสัยเด็กอาจแสดงออกได้เท่าเทียมกัน ฉะนั้นสิ่งที่ครูจะ ยึดไว้เป็นหลักในการประเมินผลก็คือจุดประสงค์ของหลักสูตรและเอาจุดประสงค์ย่อยใน แผนการสอนมาเป็นเกณฑ์ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2523 : หน้าคำชี้แจง)

2. เทคนิคการประเมินผล ในการประเมินผลตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กรมวิชาการ ได้เสนอแนะเทคนิคการประเมินผลไว้ 4 ประการ คือ

- 2.1 การสังเกตโดยตรง
- 2.2 การสัมภาษณ์
- 2.3 การตรวจผลงาน
- 2.4 การทดสอบ

(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2521 : 161)

3. เครื่องมือในการประเมินผลคนตรีและนาฏศิลป์ ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการ ประเมินผลคนตรีและนาฏศิลป์ มักจะใช้แบบสำรวจรายการเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นเครื่อง มือที่ใช้ประกอบการสังเกตและวัดพฤติกรรมด้านกาปฏิบัติ เครื่องมือประเภทนี้จะประกอบ

ด้วยรายการต้องสังเกต การวัดผลจะดูว่านักเรียนมีพฤติกรรมตามรายการที่กำหนดไว้หรือไม่ ถ้ามีพฤติกรรมดังกล่าวจึงจะ "ผ่าน" การประเมินในช่อง "ผลการประเมิน" เป็นต้น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2523 : หน้าคำชี้แจง)

อรุณพร บรรจงศิลป์ ได้กล่าวถึงการประเมินผลการเรียนการสอนคนตรีไว้ว่า การประเมินความก้าวหน้าทางดนตรีของเด็กควรประเมินความก้าวหน้าทั้งด้าน ทักษะ และมโนทัศน์ และควรประเมินต่อไปเรื่อย ๆ เพื่อจะได้ทราบถึงสัมฤทธิ์ผลของเด็กในแต่ละชั้น อันจะช่วยวางโครงการสอนสำหรับบทเรียนต่อไป การวัดผลในวิชาดนตรีมีปัญหาบางอย่าง เนื่องจากพฤติกรรมที่บอกไว้นั้นเป็นภาคปฏิบัติทางดนตรีหรือการตอบสนองดนตรีทางร่างกาย ด้วยเหตุนี้การประเมินผลทักษะทางดนตรีของเด็กจึงกินเวลามาก เพราะต้องทดสอบเป็นรายบุคคล ส่วนการวัดผลมโนทัศน์ทางดนตรีของเด็ก ครูสามารถกระทำได้โดยใช้เวลาไม่มากนัก เช่น ให้เด็กฟังเสียงจากเครื่องดนตรี หรือฟังเสียงทอมือ แล้วให้เขาโยงสิ่งที่ได้ยินกับคำตอบที่เหมาะสมในข้อสอบ ซึ่งการวัดผลแบบนี้ อาจจัดทดสอบทั้งชั้นได้ โดยใช้เวลาเพียงครั้งเดียว (อรุณพร บรรจงศิลป์ 2520 : 147-148)

วิญญู ทรัพย์ประภา ได้เสนอแนวคิดในการประเมินผลการเรียนการสอนวิชาดนตรีไว้ดังนี้ การประเมินผลการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามพัฒนาการทางด้านดนตรีของผู้เรียน โดยยึดพฤติกรรมด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะ และด้านความรู้สึกเป็นสาระที่จะทำการประเมิน ซึ่งทางด้านดนตรีได้แก่ พฤติกรรมทางด้านโครงสร้างของดนตรี ทักษะทางดนตรี และวรรณคดีดนตรี การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ นิยมเอาจุดประสงค์ของการสอนมาแยกให้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วทำการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนตามจุดประสงค์นั้น ๆ โดยใช้วิธีการประเมินผลแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสม วิธีการที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนคนตรีคือ การสังเกตการร่วมกิจกรรมของนักเรียน การทดสอบการปฏิบัติของนักเรียนเป็นรายบุคคล การทดสอบการปฏิบัติของนักเรียนเป็นกลุ่ม การสัมภาษณ์และการใช้แบบทดสอบ การเลือกวิธีการใดขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ตลอดจนวิธีสอน ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเป็นตัวกำหนดสาระในการประเมิน (วิญญู ทรัพย์ประภา 2527 : 33, 35)

จะเห็นได้ว่าจากแนวคิดที่เสนอแนะแนวทางในการประเมินผลการเรียนการสอนคนครินั้นมุ่งเน้นในการตรวจสอบพฤติกรรมและความก้าวหน้าของพฤติกรรมทางคนคริที่ผู้เรียนแสดงออก วิธีการที่ใช้ในการประเมินนั้นต้องใช้วิธีการที่แตกต่างกันไปตามลักษณะเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น รวมทั้งต้องจัดการประเมินผลการเรียนคนคริในด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของวิชาคนคริคด้วย จึงจะเป็นการประเมินผลการเรียนการสอนคนคริที่สมบูรณ์สามารถวัดความก้าวหน้าของผู้เรียนได้อย่างถูกต้องตรงความเป็นจริง

2. เพลงพื้นบ้านอีสาน

เพลงพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมพื้นบ้านท้องถิ่นนั้น ๆ จัดอยู่ในความรู้ประเภท คติชนวิทยา เพลงพื้นบ้านนั้นมีอายุเก่าแก่สืบทอดกันมาช้านานแต่โบราณกาล ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไปแต่พอจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ การเล่าสืบทอดกันมาช้านานแต่โบราณกาล ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไป แต่พอจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ การเล่าสืบต่อกันมา จดจำกันต่อ ๆ มา และด้วยการบันทึกไว้

สุกัญญา สุจนายา กล่าวว่า เพลงพื้นบ้านมีความเก่าแก่สืบทอดจากปากต่อปากมาหลายชั่วอายุคน โดยอาศัยการจดจำ ไม่มีกำเนิดที่แน่ชัด แต่เป็นที่ยอมรับ และถ่ายทอดอย่างแพร่หลาย ลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านคือ ความเรียบง่าย มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น ความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในรูปแบบและทำนองความเรียบง่ายของรูปแบบ คือการซ้ำคำซ้ำวรรค ซ้ำโครงสร้างของจังหวะสัมผัส (Isorhythmic structure) ภาษาที่ใช้เป็นภาษาพูดธรรมดา ส่วนความเรียบง่ายในทำนอง คือ มีทำนองไม่ซับซ้อน มีระดับเสียงซ้ำไปซ้ำมา (Recurring tone) มีช่วงจังหวะหยุด (Interval) ที่แน่นอน จึงง่ายและสะดวกต่อการจดจำ ส่วนลักษณะเฉพาะถิ่นปรากฏอยู่ภาษาที่รจนาท่วงทำนอง ภาพสังคมที่สะท้อนอยู่ในเนื้อหาของบทเพลง และแก่นเรื่อง (theme) ที่เป็นสากล (สุกัญญา สุจนายา 2525 : 1)

เพลงพื้นบ้านอีสานเป็นลักษณะของวรรณกรรมของชาวบ้านภาคอีสานประเภทหนึ่ง ซึ่ง จารุวรรณ ธรรมวัตร กล่าวว่า เป็นวรรณกรรมที่อยู่ในลักษณะของวรรณกรรมมุขปาฐะ ซึ่งเป็นวรรณกรรมพื้นเมืองที่เก่าแก่ที่สุด เป็นเรื่องที่ชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้วิธี

จำสืบทอดกันมา ส่วนใหญ่ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน จะเป็นผู้ถ่ายทอดให้กับลูกหลาน ลูกหลานก็จะนำไปเล่าสืบทอดกันไปเรื่อย ๆ (จารุวรรณ ขรรณวัตร 2522 : 15)

เราไม่สามารถที่จะระบุได้ว่าเพลงพื้นบ้านอีสานนั้นเกิดขึ้นเมื่อใดแต่ก็พอจะจับเค้าได้บางจากนิทานพื้นบ้านปรัมปรา หรือจากพงศาวดาร เช่น ข้อความในหนังสือประชุมพงศาวดารของไทยภาคที่ 1 อ่างในวิณา วิสเทัญ และคณะ ว่า

"พระยาแดนหลวงให้ศรีคันทะเทวคา ลาลงบอกสอนคนทั้งหลายให้เอ็ด ข้อง กลอง กรับ เจงเวง ปี่พาทย์ พิณ เพ็ชระ เพลง กลอน ได้สอนให้คนตรีทั้งมวล และเล่าบอก ส่วนครูอันซิมพ้อนอันนะสิ่งสว่างละเมงละมางทั้งมวลถ้วนแล้ว ก็จึงเมื่อเล่า เมื่อไหวแก่พระยาแดนหลวงสู่ประการเห็นแล"

จากข้อความดังกล่าวได้พูดถึงดนตรีของคนอีสาน แสดงให้เห็นว่าชาวอีสานนั้นมีวัฒนธรรม ค่านิยมการแสดงและการดนตรีมานานหลายพันปี ศิลปะดังกล่าวนี้ได้สืบทอดมาถึงลูกหลานในปัจจุบันด้วย จนเราอาจกล่าวได้ว่า ภาคอีสานมีความร่ำรวยด้านศิลปการดนตรีและการฟ้อนรำ อันแสดงวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ประจำถิ่นอย่างไม่ซ้ำแบบใคร (วิณา วิสเทัญ และคณะ 2525 : 91)

เพลงพื้นบ้านอีสาน เป็นเพลงที่เน้นทำนอง (Melody) ซึ่งใกล้เคียงกับเพลงพื้นเมืองทางภาคเหนือ โดยใช้เครื่องดนตรีประเภท คีค สี ตี เป่าประกอบ ในขณะที่เพลงของภาคกลางและภาคใต้เป็นเพลงที่เน้นจังหวะ (Rhythm) ใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี และมีบทลูกคู่รองรับ (สุกัญญา สุจนายา 2525 : 10)

วิรัช มุขยกุล ได้กล่าวถึงลักษณะของดนตรีพื้นบ้านอีสานไว้ว่า ลักษณะของดนตรีพื้นบ้านอีสาน ทำนองดนตรีมีเอกลักษณ์ของตนเองและแตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ ในประเทศ

1. บันไดเสียงห้าบันไดเสียง ห้าขั้น (Pentatonic Scale)
2. ท่วงทำนองออกไปทางไมเนอร์ จึงแผ่แผ่เสียงเศร้าไว้
3. ประสานเสียงมีในเพลงพื้นเมือง ไม่มีระบบ แต่ลักษณะออกเป็นไมเนอร์
4. ขนาด (Dimension) สั้น ๆ แต้วนเวียนซ้ำไปซ้ำมา จึงสามารถบรรเลงได้นานตามต้องการ

5. จังหวะ (Tempo) ส่วนมากปานกลางและค่อนข้างเร็ว

6. ทำนองมักประกอบด้วยสามส่วน คือทำนองเกริ่น ทำนองหลัก หรือทำนองแกน (Theme) และทำนองย่อย (Variation) (วิรัช บุญกุล 2526 : 90)

ทำนองเพลงพื้นเมืองอีสาน ชาวบ้านเรียกทำนองเพลงว่าลาย จำนวนลายทั้งหมดมีไม่มากนัก สืบต่อกันมาด้วยการจดจำทำนองสีลาและจังหวัด ของนักดนตรีพื้นเมืองไม่ค่อยมีการแต่งเพิ่มเติม เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงมาแต่เดิมคือ แคน เพลงทั้งหมดที่มีอยู่แบ่งออกเป็นเพลงประเภทบรรเลงและเพลงประเภทขับร้อง (ขับลำนำหรือลำ) ซึ่งจะได้กล่าวในแต่ละประเภทของเพลงต่อไป เพลงพื้นบ้านอีสานนั้นมีหลายประเภทด้วยกัน ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเพลงประเภทต่าง ๆ ดังนี้

เพลงกล่อมเด็ก

เพลงกล่อมเด็กของภาคอีสานมีลักษณะเป็นกลอนชาวบ้านที่ไม่ค่อยเคร่งครัดตายตัวในเรื่องจำนวนคำและเสียงสัมผัส ส่วนเนื้อหาจะเป็นการกล่าวถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ คบหาอย่าง เช่น

เพลงนอนสาหล่า

นอนสาหล่าหลับตาจ้วย ๆ	เพิ่มมาชายกล้วยแม่สี้อให้กิน
เพิ่มมาชายดินแม่สี้อให้ฝัง	เพิ่มมาชายทิ้งแม่สี้อให้งอย
เพิ่มมาชายหอยแม่สี้อให้จิ้ม	อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ

เพลงกล่อมเด็ก

อ้อ อ้อ จา จา	หลับสองตาไปนานอกบ้าน
ไปเก็บหมากสำนใส่ขามาชวน	ไปเก็บหมากแทนใส่ขามาซ้อน
น้องอย่าไห้แม่ไปไต่หันมา	นอนสาหล่าหลับตาสี่ สี
มีค้อสี้อคาตีบติดกัน	หลับ เหมควันแม่อย่าไห้ฮอน
ฮอนฮอน	นอนแล้วอย่าตั้ง

(จารุวรรณ ชรรณวัตร 2522 : 216 - 217)

เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก

ใจความสำคัญของเพลงประกอบการละเล่นของเด็กแทบจะไม่มีเลย เพราะเป็นเพลงที่ร้องเพื่อให้จังหวะในการเล่นของเด็ก เพลงจะไม่ค่อยมีเนื้อหาสาระเพราะเพ่งเล็งไปในแง่ของการเล่นเสียงมากกว่าอย่างอื่น ตัวอย่างเพลงประกอบการละเล่นของเด็ก เช่น

เพลงประกอบการเล่นจำมูมี

จำมูมี มูมก มูมน	หักคอคนใส่หนานกกด
หนานกกดหนาลิงหนาลาย	หนาน้ำพายหนากัดหนากอม
ยอมแยะอีแม่ทอไก่	ทอไก่แล้วมาหักมาพัน
ไทเวียงจันทร์ถือแหวนเบื่องซ้าย	ย้ายออกตอกเป่าะ

เพลงประกอบการเล่น จำปกเปก

จำปกเปก	ชี้เจกตกส่าง
ทู่อย่างล่าง	ช่างแม่มันเถาะ
แกงเห็ดเาะ	ใส่น้ำเออะเจอะ
พอมักน้อย	มาชิมเบ็งเถาะ
ชิมเบ็งแล้ว	ช่างแม่มันเถาะ

เพลงเรีง

การเรีงในภาคอีสาน คือการพ้องประกอบดนตรีประเภทหนึ่ง ซึ่งเรียกกันว่า จังหวะเรีงหรือเพลงเรีง เพลงเรีงที่เรารู้จักกันมากมาจากการเรีงบั๊งไฟในบุษบั๊งไฟ การเรีงบั๊งไฟ สิริวัฒน์ คำวันสากล่าวไว้ว่า การเรีงบั๊งไฟจะมีกาพย์เรีงซึ่งมีคติสอนใจ เป็นคำสอนไปในตัวและมีคำขอฝนจากพระยาแดน (เทวดา) ค้วย คนตรีประกอบใช้ กลองตุ้ม คือกลองสั้นคล้ายกลองแตรวง เป็นสัญญาณนำชบวน เสียงกลองกับกาพย์เรีง ต้องประสานกัน ขึ้นลงไปพร้อม ๆ กัน ผู้พ้องก็พ้องตามเสียงนั้น บางคนอาจจะใช้แคน พิณ ฉิ่ง ค้วยก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสม เรื่องการเรีงของอีสาน มีการเรีงมากมาย หลายแบบ เช่น เรีงกระต๊อบข้าว เรีงสวิง เรีงกระดั่ง เรีงกระยั้ง เรีงแมงคั้มเต่า

เจิ้งเทียน เจิ้งโป่งลาง เจิ้งบูชาแดน เจิ้งซอเหล่า และเจิ้งกะโป้ (มาจากเขมร)
(สิริวัฒน์ คำวันสา 2521 : 128-131)

หมอลำ

หมอลำเป็นเพลงพื้นบ้านของอีสานอีกประเภทหนึ่ง คำว่าหมอลำหมายความถึง ผู้มีความเชี่ยวชาญในการร้องหรือหมายความถึงนักร้อง (เจริญชัย ชนไพโรจน์ 2526 : 1) การแสดงหมอลำในสมัยแรกเริ่มนั้น มีลักษณะคล้ายเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ ที่มีหมอลำสมัครเล่น ยังมีใคร่มีหมอลำเพลงยี่ก๊กถือเป็นอาชีพเช่นทุกวันนี้ (จารุวรรณ ธรรมวัตร 2526 : 17) ศิลปะการเล่นหมอลำในยุคแรกนั้นเป็นลักษณะของหมอลำพื้น คือการเล่าเรื่องตามพงศาวดารบาง ประวัติศาสตร์บาง นิยายปรัมปราบาง เป็นการเล่าเรื่องแบบง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตรองอะไรมากนัก เวลาเล่าอาจจะเป็นกลางคืนบ้าง กลาววันบ้าง โดยจุดไฟตามลานบ้านแล้วกล่าวไป โดยผู้ลำมีเพียงคนเดียว และมีผ้าขาวม้าผืนเดียวประกอบการลำ เขาผู้ชายมาพาดไหล่เฉียง แล้วก็สมมติตนเองเป็นกษัตริย์ อำมาตย์ คนร้าย ท้าวทลัษเฐียรมาสมมติเป็นมา อารุข ต่อมาได้มีการนำเอาเครื่องดนตรีพื้นบ้านคือแคน เขามาประกอบการลำ ความนิยมในการฟังลำได้แพร่หลายเข้าไปยังภาคกลาง ความคลื่อนของการอพยพทางประวัติศาสตร์ เมื่อครั้งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชหนีภัยกับเจ้าพระยาสุรสีห์พิฆาตราชเป็นแม่ทัพ ยกไปปราบล้านช้างจนได้รับชัยชนะ ได้กวาดต้อนครอบครัวลาวลาวกลับมาค่ายเป็นอันมาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2370 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์ ทั้งยังกวาดต้อนครอบครัวลาวมาค่าย ให้มาอยู่เมืองลพบุรีบ้าง สระบุรีบ้าง ยังผลให้ศิลปะการแสดงหมอลำแพร่หลายในภาคกลาง และเป็นที่ยอมรับกันมาก ไม่ว่าจะมึงงานอะไร จะหาหมอลำไปแสดงทั้งนั้น จนมหรสพอื่น ๆ ไม่มีคนว่าจ้าง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชวิตกว่าการละเล่นพื้นเมืองของภาคกลางจะสูญหาย จึงมีพระบรมราชโองการประกาศห้ามเล่นหมอลำ หรือที่เรียกว่า แอ่วลาว ดังจะเห็นได้จากข้อความในประกาศ อ่างใน จารุวรรณ ธรรมวัตร

ว่า

267 ประกาศห้ามมิให้เล่นแอวลาว

ณ วันศุกร์ เดือน 12 แรม 4 ค่ำ ปีฉลู สัปตศก

มีพระบรมราชโองการดำรัสแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยแลทวยราษฎร์ชาวสยาม
 ทุกหมู่เหล่าในกรุงแลหัวเมืองให้ทราบกระแสพระราชดำริว่าเมืองไทยเป็นที่ประชุมชาว
 ต่างภาษาไกลไกลมากด้วยกันมานานแล้ว การเล่นฟ้อนรำขับร้องของภาษาอย่างต่าง ๆ
 เคยมีมาปะปนเป็นที่คุ้นเคยฟังเล่นต่าง ๆ สำนวน เป็นเกียรติยศบ้านเมืองก็อยู่ดี แต่ถ้ามอง
 เหล่านั้นคงอยู่ตามเพศตามภาษาของสังคมนั้น ๆ ก็สมควรหรือไทยจะเสียนเอามาเล่นได้
 บ้าง ก็เป็นคืออยู่ว่าไทย เสียนใครเสียนได้เหมือนหนึ่งพระเทศนามหาชาติว่าอย่างลาวก็ได้
 ว่าอย่างมอญก็ได้ ว่าอย่างพม่าก็ได้ ว่าอย่างเขมรก็ได้ก็เป็นดี แต่จะเอามาเป็นพื้นไม่ควร
 ต้องเอาอย่างไทยเป็นพื้น อย่างอื่น ๆ ว่าเล่นได้แต่แหล่งหนึ่งสองแหล่ง

ก็การบัดนี้เห็นแปลกไปนัก ชาวไทยทั้งปวงละทิ้งการเล่นสำหรับเมืองตัว คือ
 ปี่พาทย์มโหรี เสภาเครื่องทอน ปรบไก่ สักรวา เพลงโกป่าเกี่ยวข้าว และละครร้องเสีย
 หมก พวกกันเล่นแอวลาวแคนไปทุกหนทุกแห่งทุกตำบลทั้งปีพาทย์ เครื่องมโหรี ในที่มืองาน
 โคนจุก ขวชนาค ก็หาลาวแคนเล่นเสียหมดทุกแห่ง ราคาหางานหนึ่งแรงถึงสิบคำลึง
 สิบสองคำลึง การที่เป็นอย่างนี้ทรงพระราชดำริเห็นว่าไม่สุ้งงาม ไม่สมควรที่การเล่นอย่าง
 ลาวจะมาเป็นพื้นเมืองไทยไม่สมควร ทั้งแต่พวกกันเล่นลาวแคนมาอย่างเดียวกักว่าสิบปีมา
 แล้ว จนการตกเป็นพื้นเมืองแลสังเกตดูการเล่นลาวแคนชุกชุมที่ไทรโยคก็ตกน้อยร่วงโรย
 ไปถึงปี่ชวาในนารอคตัวก็เพราะน้ำป่ามาช่วย เมืองที่เล่นลาวแคนมากเมื่อฤดูฝน ๆ ก็
 น้อยท่านาก็เสียไม่งอกงาม ทำขึ้นได้บ้างเมืองปลายฝนน้ำป่ากระโจนมากก็เสียหมด เพราะ
 ฉะนั้นทรงพระราชวิตกอยู่ โปรดขออ้อนวอนแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวงที่คิดถึงพระเดชพระคุณ
 จริง ๆ ให้งดการเล่นลาวแคนเสียอย่ามาดูแลฟังแลอย่าให้เล่นที่ไหนจะให้เรียกแต่เจ้าของ
 ที่แลดูเล่น ถ้าลักเล่นจะตองจับปรับให้เสียภาษีสองต่อสามต่อ

ประกาศมา ณ วันศุกร์ เดือน 12 แรม 4 ค่ำ ปีฉลู สัปตศก

(จารุวรรณ ธรรมวัตร 2526 : 19-20)

สาเหตุที่หมอลำเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย เพราะหมอลำให้ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลินในเรื่อง ในดนตรี ในเสียงเสนาะ นอกจากนั้นหมอลำเสนอความรู้ ทางคดีโลก คดีธรรม วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ สุภาษิต โดยเฉพาะในบทตอบโต้ปะทะคารมกันจะมีการนำถ้อยคำหรือบทกลอนของอีสาน มากล่าวอย่างจับใจ

ประเภทของหมอลำ เจริญชัย ขนโทโรจน์ ได้แบ่งประเภทของหมอลำไว้ดังนี้

1. หมอลำพื้น คือ หมอลำผู้ชายที่ลำเกี่ยวกับเรื่องนิทานชาดกต่าง ๆ เป็นหมอลำที่เก่าแก่ ดนตรีที่ใช้ประกอบการลำพื้น คือ แคน ส่วนทำนองที่เป่าประกอบการลำชนิดนี้เรียกว่าสายใหญ่ เป็นสายแคนที่เก่าแก่มาก (สายในที่นี้ตรงกับคำว่า Mode ในศัพท์ทางดนตรี หรืออาจจะเรียกได้ว่า เป็นทำนองแคนต่าง ๆ นั้นเอง) สายใหญ่เป็นสายแคนที่มีท่วงทำนองช้า และเศร้าสร้อย
2. หมอลำกลอน เป็นการลำโดยคนสองคน ลักษณะโต้ตอบกัน เริ่มแรกเป็นการโต้ตอบระหว่างชายสองคน ต่อมาจึงได้วิวัฒนาการมาเป็นการลำโต้ตอบระหว่างชายหญิง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบคือแคน
3. ลำชิงชู้ เป็นการลำของชายสองคนหญิงหนึ่งคน ซึ่งเนื้อหาจะเกี่ยวกับการที่ผู้ชายสองคนพยายามที่จะเอาชนะหัวใจผู้หญิงให้ตกลงเลือกตน เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบคือแคน
4. หมอลำหมู่ เป็นการแสดงของกลุ่มศิลปิน ได้รับอิทธิพลมาจากลิเก มีลักษณะการแต่งกายที่คล้ายกับลิเก วิวัฒนาการมาจาก ลำพื้น ลำกลอน คณะลำหมู่ประกอบด้วยคนประมาณ 12 - 30 คน หมอลำหมู่จะลำเป็นเรื่องเป็นราว ซึ่งส่วนมากจะนำมาจากนิทานชาดกของภาคอีสาน มุ่งสอนให้คนทำความดี เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการลำหมู่คือลำหมู่คือแคนเป็นหลักใหญ่ แต่ในปัจจุบันได้มีการนำเอาเครื่องดนตรีสากลเข้ามาประกอบบ้าง เช่น กลองชุด แทรกโซโฟน เบสไฟฟ้า เป็นต้น สายแคนส่วนมากใช้ สายใหญ่ซึ่งช้าและเศร้า หรือสายน้อย ซึ่งช้าและเศร้า เช่นกัน แต่คนละระดับเสียง อย่างไรก็ตามในฉากที่มีการฟ้อนรำหรือสนุกสนาน หมอลำหมู่จะลำเศวตซึ่งเป็นเพลงรักสั้น ๆ หมอแคนก็จะเป่าสายลำเศวต ลำเศวตแบ่งออกเป็นประเภทได้ดังนี้คือ

1. เต๋ยโฆง เป็นเพลงรักจากกลุ่มแมนน้ำโฆง
2. เต๋ยพม่า เป็นเต๋ยที่ดัดแปลงมาจากเพลงพม่าระวาน
3. เต๋ยขรรคมคา เป็นเต๋ยที่ใช้ในการล่ากลอน
4. เต๋ยหัวโนนตาล เป็นเพลงเต๋ยจากคอนตาล ซึ่งเป็นชื่ออำเภอ ใน

จังหวัดมุกดาหาร

5. หมอลำเพลิน เป็นหมอลำหมู่อีกประเภทหนึ่ง แต่ในการลำเพลินผู้แสดงฝ่ายหญิงจะนั่งกระโปรงแบบฝรั่ง ในการลำเพลินมีพิณและกลองซุกเป็นเครื่องดนตรีประกอบ และมีจังหวะการลำที่เรียกว่า "ลำเพลิน" ซึ่งหมายถึงจังหวะที่สนุกสนาน

6. หมอลำผีฟ้า เป็นการลำเพื่อรักษาอาการป่วยของผู้ป่วย ด้วยความเชื่อว่าการลำผีฟ้าจะเป็นการเชิญผีฟ้าลงมาสนุกสนานกับการพอร่าและมาเยี่ยมคนป่วย อันจะยังผลให้ผู้ป่วยหายจากอาการป่วย การลำผีฟ้าจะลำกันทั้งคืน จนกระทั่งรุ่งเช้า เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการลำคือ แคนเพียงอย่างเดียว

(เจริญชัย ชนไพโรจน์ 2526 : 2-9)

ในการลำของหมอลำแต่ละประเภทนั้น จะใช้กลอนลำไม่เหมือนกัน กลอนลำหมายถึงบทที่หมอลำใช้ลำ ซึ่งมีเนื้อหาและทำนองแตกต่างกัน ทำนองลำที่มีเป็นหลักอยู่ 4 อย่าง คือ

1. ทำนองลำทางสั้น
2. ทำนองลำทางยาว
3. ทำนองลำเต๋ย
4. ทำนองลำเพลิน

จะเห็นว่าเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบหมอลำที่เป็นหลัก คือ แคน เพลงที่แคนเป่า นั้นเรียกว่า เพลงแคนหรือสายแคน ซึ่งจะแยกเพลงแคนหรือสายแคนนี้เป็น 4 ประเภทคือ

1. เพลงพื้นฐาน 5 เพลง เพลงประเภทนี้ใช้ประกอบการลำแบบต่าง ๆ

ได้แก่

- ลายใหญ่
- ลายนอย
- ลายสุดสะแนน

- ลายโป๊ขาย

- ลายสร้อย

2. เพลงพรรณนาภาพพจน์ แบ่งเป็น 2 พวก คือ

- เพลงแคนประเภทพรรณาสีงธรรมชาติ เช่น ลายโปงลาง ลายแมงกูดอมคอก ลายรดไฟ ลายช่วยข่มหัวช้าง เพลงประเภทนี้เป็นประเภทเพลงบรรเลง

- เพลงแคนที่เป่าเลียนเสียงลำ เช่น ลายแคนลำทางสั้น ลายล่องโขง

3. เพลงเต้ย เป็นเพลงที่ไซ้ประกอบการลำเต้ย มีอยู่ 4 ประเภท คือ

- เต้ยธรรมดา

- เต้ยหัวโนนताल

- เต้ยโขง

- เต้ยพม่า

4. เพลงอื่น ๆ หมายถึง เพลงทั่ว ๆ ไปที่ไซ้แคนเป่า

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการเรียนการสอนโน้ตดนตรีสากลในระดับประถมศึกษาชั้นนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้น้อยมาก แต่อย่างไรก็ตามได้ค้นคว้าและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเสนอ ณ ที่นี้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. ส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย หลักสูตรประถมศึกษา 2521

2. ส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนดนตรี หรือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับดนตรีศึกษา

3. ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้าน

1. ส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

มาลินี กุลมาตร์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคาดหวังของครู ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ที่มีต่อประสิทธิภาพของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เมื่อปี 2522 ในเนื้อหาของหมวดวิชานาฏศิลป์ได้ทำการศึกษาใน 4 หัวข้อคือ

1. เล่นตามจังหวะ
2. ร่วมกันร้องเพลง
3. เสียงดนตรี
4. การแสดง

และศึกษาในด้านความเห็นทั้งหมด 8 ด้านคือ

1. เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน
2. เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
3. เหมาะสมกับจำนวนเวลาเรียน
4. นักเรียนสามารถทำได้ตามที่สอน
5. ง่ายต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
6. สามารถสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
7. ครูสามารถติดตามวัดผลได้
8. ครูมีปัญหาในการสอนเนื้อหา

ผลการศึกษารูปได้ว่า ครูเห็นว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีเนื้อหาใดเลยที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

ครูใหญ่เห็นว่าส่วนใหญ่ มีความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีเนื้อหาส่วนใดเลยที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

ศึกษานิเทศก์ เห็นว่ามีความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีเนื้อหาใดเลยที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

(มาลินี กุลมาตร์ 2522 : 99, 103, 107, 111)

วิภาวดี ยงเจริญ ได้ศึกษาปัญหาการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนราษฎร์ ในเขตการศึกษา 1 โดยใช้แบบสอบถามกับตัวอย่างประชากร 336 คน ซึ่งเป็นผู้บริหาร 160 คน และครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 176 คน เมื่อปี 2525 ผลของการศึกษาในด้านการสอนดนตรีนาฏศิลป์ พบว่าผู้บริหารเห็นว่าการสอนดนตรีนาฏศิลป์ มีปัญหาในระดับปานกลางในเรื่อง การจัดหาหรือผลิตสื่อการเรียนจากเศษวัสดุในห้องดินให้เหมาะสมตามเนื้อหา สอดคล้องตามจุดประสงค์ การใช้เพลงเครื่องดนตรี รูปภาพ แผนภูมิ ฯลฯ ประกอบการสอนหรือการสาธิตของครู การสอน

ซ่อมเสริมสำหรับนักเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินจุดประสงค์ในสมุดประจำชั้น (ป.02/3) มีปัญหาในระดับน้อยในเรื่องการสอนให้ครบตามแผนการสอนภายในเวลาที่กำหนดให้ 120 คาบ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมตามความถนัดและความสนใจของตนเอง การคัดแปลงกิจกรรมที่กำหนดตามแผนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและสอดคล้องกับจุดประสงค์ การตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของนักเรียน วิธีการตรวจสอบและประเมินความรู้ความสามารถของนักเรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้น (ป.02/3) ในด้านนี้ไม่มีข้อใดเป็นปัญหาในระดับมาก และมากที่สุด

สำหรับครูผู้สอน มีความเห็นว่า มีปัญหาในระดับปานกลางเรื่องเดียวคือ การใช้แฟ้ม เครื่องดนตรี รูปภาพ แผนภูมิ ฯลฯ ประกอบการสอนหรือการสาธิตของครู มีปัญหาในระดับน้อยในเรื่อง การสอนให้ครบตามแผนการสอนภายในเวลาที่กำหนดให้ 120 คาบ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมตามความถนัดและความสนใจของตนเอง การคัดแปลงกิจกรรมที่กำหนดตามแผนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและสอดคล้องกับจุดประสงค์ การตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของนักเรียน วิธีการตรวจสอบและประเมินความรู้ความสามารถของนักเรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้น (ป.02/3) การสอนซ่อมเสริมสำหรับนักเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินจุดประสงค์ในสมุดประจำชั้น (ป.02/3) ในด้านนี้ไม่มีข้อใดเป็นปัญหาในระดับมาก และมากที่สุด (วิภาวดี ยงเจริญ 2525 : 111)

ในปี พ.ศ. 2524 จันทนา ตั้งสุวรรณพานิช ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้แผนการสอนของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นผู้บริหารการศึกษานอกสถานศึกษา 50 คน ผู้บริหารในสถานศึกษา 258 คน และครูผู้สอน 500 คน รวม 808 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งสิ้น 708 ฉบับ ผลการวิจัยมีดังนี้

จากการวิเคราะห์แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มประสบการณ์ จริยศึกษา ศิลปศึกษา คณิตและนาฏศิลป์ พลศึกษา และกิจกรรมสร้างนิสัยปรากฏว่า ในกลุ่มประสบการณ์ จริยศึกษา ศิลปศึกษา และพลศึกษานั้น องค์ประกอบของกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งได้แก่ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียน

และการวัดผล อยู่ในเกณฑ์ และเหมาะสมแล้วทุกองค์ประกอบ ส่วนกลุ่มประสบการณ์คนตรีและนาฏศิลป์ มีองค์ประกอบของกลุ่มประสบการณ์ที่ต้องปรับปรุงเป็นบางส่วน คือ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ว่า "เล่าเรื่องเกี่ยวกับท่านองจิ่งหวะระหว่างเพลงไทยเดิมและเพลงไทยสากล" และที่ต้องแก้ไขทั้งหมด คือ องค์ประกอบของกลุ่มประสบการณ์ที่เกี่ยวกับจุดประสงค์ที่ว่า "บอกความแตกต่างของเพลงไทยเดิมและเพลงไทยสากลได้พอสมควร" สำหรับกลุ่มประสบการณ์กิจกรรมสร้างนิสัย มีองค์ประกอบของกลุ่มประสบการณ์ที่ต้องปรับปรุงเป็นบางส่วนคือ จุดประสงค์ที่ว่า "ยอมรับผิดเมื่อตนทำผิด" และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ว่า "ให้นักเรียนนำข่าวจากหนังสือพิมพ์หรือข่าวชาวบ้านที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์มาเล่าให้เพื่อนฟังแล้วช่วยกันวิจารณ์" ในส่วนที่เป็นปัญหาของครูเกี่ยวกับการใช้แผนการสอน ครูประสบปัญหาเกี่ยวกับความรู้ในเรื่อง ความรู้พื้นฐานของการสอนจริยศึกษาและวิบุรณาการ ครูไม่มีทักษะและ/หรือไม่มีความพร้อมที่จะทำตามหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร เกี่ยวกับความสามารถในการให้นักเรียนเข้ามามีบทบาทในการทำกิจกรรมเพื่อปลูกฝังการสร้างเสริมลักษณะนิสัย ความพร้อมในการจัดทำสื่อการเรียน และการสนับสนุนของโรงเรียนในการจัดสื่อการเรียนที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน สำหรับในเรื่องวิธีวัดผล ครูผู้สอนใช้วิธีสังเกตความตั้งใจความสนใจในขณะที่เรียนมาเป็นอันดับแรก ส่วนวิธีอื่น ๆ รองลงมาได้แก่ ตรวจสอบผลงาน สังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก สันทนาและซักถาม ทดสอบ สังเกตความร่วมมือในการทำงานเป็นกลุ่ม และศึกษาเป็นรายบุคคล

(จันทนา ตั้งสุวรรณพานิช 2524 : หน้าบทคัดย่อ)

2. ส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนคนตรีหรือส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนตรีศึกษา ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

วิบูลย์ ทรัพย์ะประภา ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 วิชาคนตรีนาฏศิลป์ ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นกับตัวอย่างประชากร จำนวน 420 คน ซึ่งเป็นผู้บริหาร 210 คน และครูผู้สอนคนตรีนาฏศิลป์จำนวน 210 คน เมื่อปี 2524 ผลของการศึกษา พบว่า

1. ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์เกี่ยวกับการปฏิบัติในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 วิชาคนตรีและนาฏศิลป์ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีดังนี้

1.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์ มีความคิดเห็นว่ามี การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย ทุกเรื่อง กล่าวคือ ในเรื่อง การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การปรับแผนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การจัดทำกำหนดการสอน และการจัดทำตารางสอน

1.2 การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อการใช้หลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นว่ามี การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก ส่วนครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์มีความคิดเห็นว่ามี อยู่ ในเกณฑ์น้อย ในด้านอาคารสถานที่ ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์ มีความคิดเห็นว่ามี การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย ในด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน สำหรับด้านวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นว่ามี การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย ส่วนครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์มีความคิดเห็นว่ามี อยู่ ในเกณฑ์น้อยที่สุด

1.3 การสอนของครู ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์ มีความคิดเห็นว่ามี การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก ในเรื่อง การเตรียมตัวของครูผู้สอนก่อนการ สอนกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผล และมีความคิดเห็นว่ามี การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย ในเรื่องวิธีสอน สำหรับในเรื่องกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นว่ามี การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก ส่วนครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์มีความคิดเห็นว่ามี อยู่ ในเกณฑ์น้อย

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์เกี่ยวกับการปฏิบัติในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 วิชาคนตรีและนาฏศิลป์ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีดังนี้

2.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในเรื่อง การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดทำกำหนดการสอน และการจัดทำตารางสอน แต่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในเรื่อง การปรับแผนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

2.2 การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อการใช้หลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน กล่าวคือ ด้านวิชาการ ด้านอาคารสถานที่ ด้านสื่อ การเรียนการสอน และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

2.3 การสอนของครู ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในเรื่องกิจกรรมเสริมหลักสูตร แต่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในเรื่อง การเตรียมตัว ของครูผู้สอนก่อนการสอน วิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและการ ประเมินผล

3. ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์ เกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 วิชา คนตรีและนาฏศิลป์ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีดังนี้

3.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์ มีความคิดเห็นว่าอยู่ในเกณฑ์มาก ได้แก่ บุคลากร ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ และงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ

3.2 การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อการใช้หลักสูตร ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนคนตรีและนาฏศิลป์มีความคิด เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์มาก ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ เอกสารและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการ ดำเนินการ วิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรโดยเฉพาะ วิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านคนตรีและนาฏศิลป์โดยเฉพาะ แหล่งวิทยากรทางด้านคนตรีและนาฏศิลป์ภายใน ห้องถิ่น และวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญภายนอกโรงเรียนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการวางแผน พัฒนาการเรียนการสอนคนตรีและนาฏศิลป์ของโรงเรียน

3.3 การสอนของครู ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน คนตรีและนาฏศิลป์มีความคิดเห็นว่าอยู่ในเกณฑ์มาก ได้แก่ ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาคนตรีและนาฏศิลป์ สื่อการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ และงบประมาณ ที่ใช้ในการดำเนินการ

4. ปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ จากแบบสอบถามปลายเปิดที่สำคัญคือ ชาคครูผู้สอน ซึ่งทำหน้าที่สอนวิชาดนตรีและนาฏศิลป์โดยเฉพาะ

(วิบูลย์ ทรัพย์ประภา 2524 : หน้า จ,ฉ,ช)

อรุวรรณ บรรจงศิลป์ ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับความถนัดทางดนตรีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 152 คน โดยใช้แบบทดสอบความถนัดทางดนตรีของ ซีซอร์ ฉบับปรับปรุง ปี 1960 แบบสอบถามสิ่งแวดล้อมทางดนตรี และแบบสำรวจความสนใจดนตรี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยแนวการสร้างจากแบบสำรวจความสนใจทั่วไปของ คูเคอร์ มาตรา 7 (Kuder General Interest Survey, Scale 7) ผลการวิจัยพบว่า

1. ความถนัดทางดนตรี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสิ่งแวดล้อมทางดนตรีและความสนใจทางดนตรี

2. สิ่งแวดล้อมทางดนตรีและความสนใจดนตรีสามารถใช้เป็นตัวทำนายความถนัดทางดนตรีได้ แม้ว่าประสิทธิภาพในการทำนายจะไม่สูงนัก

และได้เสนอแนะว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนดนตรีอาจนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการช่วยผู้เรียนดนตรีให้พัฒนาความถนัดทางดนตรีของเขาได้ เนื่องจากองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมทางดนตรีและความสนใจดนตรีเป็นองค์ประกอบที่ครูดนตรีสร้างเสริมได้ง่ายได้ไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะสิ่งแวดล้อมที่บ้านมีอิทธิพลต่อเด็กมาก ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของทั้งครูและผู้ปกครองที่จะต้องร่วมมือในการสร้างเสริมองค์ประกอบทั้งสองด้านนี้ให้กับเด็ก (อรุวรรณ บรรจงศิลป์ 2518 : บทคัดย่อ)

สุชาติ ศันสนเคชา ได้วิเคราะห์แบบทดสอบความถนัดทางด้านดนตรีของซีซอร์เพื่อใช้กับเด็กไทยเมื่อปี พ.ศ. 2516 โดยสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในปีการศึกษา 2515 ได้พบผลทางด้านปกติวิสัยความถนัดทางดนตรีของกลุ่มตัวอย่างเมื่อเทียบกับกลุ่มมาตรฐานว่า ในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 5 มีความถนัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติถึง 3 ด้าน ได้แก่ การจำแนกระดับเสียง การจำแนกความดังเสียง และการจำแนกคุณภาพเสียง ในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความถนัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติถึง 6 ด้าน และในช่วง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 - 5 มีความถนัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติถึง 4 ด้าน ได้แก่ การจำแนกระดับเสียง การจำแนกความตึงเสียง การจำแนกความยาวเสียง และการจำแนกคุณภาพเสียง โดยที่นักเรียนในระดับประถมศึกษาที่มีความถนัดโดยทั่วไป สูงกว่ามาตรฐาน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษากลับมีความถนัดโดยทั่วไปต่ำกว่ากลุ่มมาตรฐาน (สุชาติ ตันชนเคชา 2516 : บทคัดย่อ)

อรวรรณ ชมวัฒนา และคณะ ได้ทำการศึกษา ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาดนตรีศึกษาที่มีส่วนสนับสนุนดนตรีไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนกลาง เมื่อปี 2523 โดยใช้แบบสอบถามกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 600 ชุด และแบบสัมภาษณ์กับผู้บริหารโรงเรียนและครูสอนดนตรีศึกษา ผลการวิจัยพบว่า วิชาดนตรีศึกษามีส่วนสนับสนุนดนตรีไทย โดยนักเรียนได้รับความรู้จากวิชาดนตรีศึกษา เน้นหนักทางทฤษฎีมากกว่าทางปฏิบัติ อุปสรรคในการเรียนการสอนดนตรีไทยในทหระณะของอาจารย์ผู้สอนและผู้บริหารที่สำคัญที่สุด คือ ขาดงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องดนตรี ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคของการเรียนดนตรีไทยของนักเรียน ซึ่งต่างให้ข้อคิดเห็นว่าอุปสรรคที่สำคัญคือขาดเครื่องดนตรีที่จะฝึกซ้อม ขาดผู้สอนและสถานที่ สาเหตุขงใจที่สำคัญที่สุดที่ทำให้นักเรียนเล่นดนตรีไทยเป็นคือ การที่มีพื้นฐานมาแต่เล็ก ๆ และพบว่าความถนัดในดนตรีไทยของอาจารย์ผู้สอนวิชาดนตรีศึกษามีผลต่อการ เล่นดนตรีไทยได้ของนักเรียนที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ดังนั้นในการที่จะส่งเสริมและสนับสนุนดนตรีไทยให้เพื่อ่งพุ้นั้น ผู้บริหารการศึกษาควรให้ความสำคัญต่อดนตรีไทย โดยจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องดนตรีให้แก่โรงเรียนให้มากขึ้น และควรเน้นการสอนวิชาดนตรีไทยทั้ง คำนทฤษฎีและปฏิบัติให้ใกล้ชิดส่วนที่เหมาะสม และโรงเรียนควรจัดหาอาจารย์ผู้สอนดนตรีศึกษาที่ถนัดดนตรีไทยมาสอนนักเรียนด้วย (อรวรรณ ชมวัฒนาและคณะ 2523 : หน้า บทคัดย่อ) และในปี พ.ศ. 2525 อรวรรณ ชมวัฒนาและคณะ ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาดนตรีศึกษาที่มีส่วนสนับสนุนดนตรีไทยในโรงเรียนสาธิต (มัธยม) ในส่วนกลาง โดยใช้เครื่องมือการวิจัยชุดเดียวกันกับการวิจัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาใน ส่วนกลาง ผลการวิจัยพบว่า วิชาดนตรีศึกษามีส่วนสนับสนุนดนตรีไทยโดยนักเรียน ได้รับความรู้จากวิชาดนตรีศึกษา เน้นหนักทางทฤษฎีมากกว่าทางปฏิบัติ ความถนัดทางดนตรีไทยของอาจารย์ผู้สอนดนตรีศึกษาและการ เล่นดนตรีไทยได้ของคนในครอบครัวมีผลต่อการ

เล่นดนตรีไทยได้ และความชอบทางดนตรีไทยของนักเรียนที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการเรียนการสอนดนตรีไทย คือ ผู้สอนและเครื่องดนตรีมีไม่เพียงพอกับผู้เรียน สาเหตุของใจที่สำคัญที่ทำให้นักเรียนเล่นดนตรีไทยเป็นคือการมีพื้นฐานมาแต่เล็ก (อรวรรม ชมวัฒนาและคณะ 2525 : หน้บาทคคัยอ)

สุมาลี ขจรคำรงกิจ ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดนตรีสากลชั้นพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ช้ชลู่ยรีคอร เคอร์และใช้การขับร้อง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 100 คน ในปีการศึกษา 2526 โดยใช้แผนการสอนดนตรีสากลชั้นพื้นฐานโดยใช้ชลู่ยรีคอร เคอร์และแผนการสอนดนตรีสากลชั้นพื้นฐานโดยใช้การขับร้อง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชลู่ยรีคอร เคอร์และกลุ่มที่เรียนโดยใช้การขับร้อง มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดนตรีสากลชั้นพื้นฐานไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดนตรีสากลชั้นพื้นฐานเฉพาะเรื่องพบว่า เรื่องชื่อและอัตราตัวโน้ต นักเรียนที่เรียนโดยใช้การขับร้องมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้ชลู่ยรีคอร เคอร์ ส่วนเรื่องอื่น ๆ อีก 5 เรื่องคือ ระดับเสียงในบันไดเสียงซีเมเจอร์ เครื่องหมายกำหนดจังหวะ $\frac{2}{4}$ และ $\frac{4}{4}$ การอ่านโน้ตและการเขียนโน้ต นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนไม่แตกต่างกัน (สุมาลี ขจรคำรงกิจ 2526 : หน้บาทคคัยอ)

3. ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้าน

ชำนานู แก้วคะตา ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของครูภาษาไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการอนุรักษ์และสืบทอดคคชชาวนาน โดยการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดกรมสามัญศึกษาจำนวน 172 คน พบว่าครูผู้สอนภาษาไทยส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดกับคำกล่าวของคคชชชาวนานวทยาที่ว่า หากไม่อนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านแท้ ๆ ไว้แล้ว จะทำให้ชาติต้องสูญเสียความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปในที่สุด (ชำนานู แก้วคะตา 2526 : บทคคัยอ)

สุมาลย์ เรื่องเคช ได้ศึกษาเพลงพื้นเมืองจากตำบลพมทวน อำเภ
พมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อรวบรวม จำแนกประเภท และวิเคราะห์เพลงพื้นเมือง
จากตำบลพมทวน โดยรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิจากวิทยากรจำนวน 12 คน
ใช้วิธีการสัมภาษณ์แล้วบันทึกข้อมูลโดยใช้แถบบันทึกเสียง แล้วถอดข้อความ จดกระทำ
และนำเสนอแบบพรรณาวเคราะห์ จากการวิจัยพบว่า ข้อมูลที่ได้มี 161 เพลง โดยแบ่ง
เป็นเพลงเด็ก 40 เพลง เพลงประกอบการเล่นพื้นเมือง 55 เพลง เพลงประกอบพิธี
66 เพลง ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นแนวคิด ค่านิยม และแนวการปฏิบัติคนของชาวบ้าน
ในตำบลพมทวน ซึ่งมีอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธ คำสั่งสอนของผู้มีอาวุโส สภาพของ
เหตุการณ์บ้านเมือง และพบว่าเพลงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตในชนบท และข้อมูล
มักจะได้รับถ่ายทอดจากท้องถิ่นใกล้เคียง ความนิยมในการเล่นเพลงพื้นเมืองของ
ชาวบ้านมีน้อยลงเต็มที่ เพลงพื้นเมืองนับวันจะสูญไป จึงน่าจะมีการรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน
เพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลัง (สุมาลย์ เรื่องเคช 2517 : หน้าบทคัดย่อ)

สมจิตร กัลยาศิริ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เพลงพื้นเมืองและการละเล่น
พื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ นำมาวิเคราะห์คุณค่าด้านภาษา สังคมวิทยา จริยศาสตร์
จิตวิทยา คนตรี อารมณ์และการแสดงการละเล่นพื้นเมือง นอกจากนี้เพื่อประมวลความคิด
เห็นของนักศึกษา และประชาชนจังหวัดสุรินทร์ เกี่ยวกับคุณค่าของเพลงพื้นเมืองและการ
ละเล่นพื้นเมือง ผู้วิจัยได้รวบรวมเพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ
และทุติยภูมิ แล้วนำมาวิเคราะห์คุณค่าด้านภาษาและด้านอื่น ๆ ตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้น
หลังจากนั้นจึงสร้างแบบสอบถาม 1 ชุด เพื่อถามนักศึกษาวิทยาลัยครูสุรินทร์ วิชาเอก
ภาษาไทย ทั้งภาคปกติ และภาคบุคคลากรจำนวน 100 คน และประชาชนชาวสุรินทร์ใน
เขตอำเภอเมือง 100 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ ผลปรากฏว่าเพลงพื้นเมืองของจังหวัด
สุรินทร์มีคุณค่าด้านอารมณ์ คนตรี ภาษา สังคมวิทยามาก ในด้านวัฒนธรรม นักศึกษาเห็นว่า
เพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองของชาวจังหวัดสุรินทร์ มีคุณค่าด้านภาษา สังคม
วัฒนธรรม คนตรี และสันทนาการมาก นอกจากนี้ยังพบว่า วิธีการปลูกฝังชาวสุรินทร์ทุกวัย
ให้สนใจเพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมือง คือให้สถาบันการศึกษาทุกสถาบัน ทุกระดับ
จัดกิจกรรมส่งเสริมเพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมือง สนับสนุนส่งเสริมคณะคนตรี
พื้นเมือง พ่อเพลง แม่เพลง อย่างจริงจัง และจัดประกวดเพลงพื้นเมืองใหม่บ่อยครั้ง

นักศึกษาประชาชน เสนอว่าควรมีการปฏิสัมพันธ์เพลงพื้นเมือง ทั้งด้านทำนองและความหมาย ทางสื่อมวลชน (สมจิตร กัลยาศิริ 2524 : บทคัดย่อ)

สุนทรี กวงทิพย์ ได้วิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้าน คำบเล้าไม้ อำเภอ...
พรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยการรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้าน จำแนกวรรณกรรม
พื้นบ้านที่รวบรวมได้ แล้วทำการวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านแต่ละประเภทตามแบบวิเคราะห์
ที่ได้สร้างขึ้น สอบถามครูและอาจารย์ในจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 100 คน โดยวิธีสุ่ม
ตัวอย่างแบบธรรมดา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า ครูและอาจารย์ใน
จังหวัดกำแพงเพชร มีความเห็นว่า วรรณกรรมพื้นบ้านมีคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์
ใช้ประกอบการเรียนการสอนได้มาก แต่ครูและอาจารย์ยังขาดความรู้และประสบการณ์
เกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน และขาดทักษะในการนำวรรณกรรมพื้นบ้านไปใช้ประกอบการ
เรียนการสอน ควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน และจัดบทเรียนใหม่
เนื้อหาเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพื้นบ้านเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ด้านการเรียนการสอน
ต่อไป (สุนทรี กวงทิพย์ 2525 : บทคัดย่อ)

จากผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่ามีผู้ทำการศึกษาทางด้านการจัดการ
เรียนการสอนดนตรีโดยตรงนั้นน้อยมาก ส่วนมากจะเป็นการวิจัยเชิงสำรวจและทำให้พบ
ว่าในการจัดการเรียนการสอนนั้นโดยเฉพาะทางด้านการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาโน้ต
ดนตรีสากลยังมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนอยู่หลายด้าน ส่วนการวิจัยทางด้านเพลง
พื้นบ้านนั้นก็มีผู้ทำการศึกษาและรวบรวมเพลงพื้นบ้านไว้ รวมทั้งวิเคราะห์เพลงพื้นบ้าน
ผลการศึกษาโดยภาพรวม ๆ แล้ว ปรากฏว่าทุกคนมองเห็นคุณค่าของเพลงพื้นบ้าน และ
เสนอแนะให้มีการเผยแพร่วัฒนธรรมทางค่านนี้ให้กว้างขวางกว่าที่เป็นอยู่ แต่ก็เคยมีผู้ใด
ได้ทำการศึกษาในด้านการนำเอาเพลงพื้นบ้านมาปรับใช้กับการเรียนการสอนอย่างเป็น
ระบบมาก่อน